

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Bakalářská práce

2021

Michal Salíni

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

**Prístupový proces Slovenskej republiky do Európskej únie
v kontexte verejnej debaty**

Bakalářská práce

Autor práce: Michal Salini

Studijní program: Politologie a mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: Mgr. Viera Martinková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 27.7.2021

Michal Salíni

Bibliografický záznam

SALÍNI, Michal. *Prístupový proces Slovenskej republiky do Európskej únie v kontexte verejnej debaty*. Praha, 2021. 51 s. Bakalárska práca (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálnych vied, Institut politologických štúdií, Katedra medzinárodných vzťahů. Vedoucí diplomové práce Mgr. Viera Martinková, Ph.D.

Rozsah práce: 75 848 znakov

Anotace

Slovensko ako členský štát Európskej únie tento rok oslavuje už 17. výročie vstupu do tejto organizácie. Samotnému aktu vstupu však predchádzal zložitý prístupový proces, ktorý zanechával svoje dôsledky nielen v zahraničnej, ale aj domácej politike. Táto bakalárska práca sa zaoberá prístupovým procesom SR do Európskej únie, analyzuje ho a prostredníctvom historického výskumu hľadá príčiny jeho dočasného neúspechu. V prvej časti práce autor skúma historické pozadie a dôvody, ktoré viedli k neúspešnému plneniu Kodanských kritérií, najmä ich politickej časti. V ďalšej časti autor analyzuje samotný priebeh procesu. V poslednej časti práce sa autor venuje dopadu tohto procesu na domácu politickú scénu a vybrané médiá, pričom okrem historického výskumu je využitá aj metóda obsahovej analýzy. Práca sa opiera o koncept europeizácie, ktorý vplýva na javy v nej skúmané.

Anotation

Slovakia, a member state of European Union, has already celebrated 17th anniversary of accession to EU. The act of accession was, however, preceded by a complicated accession process, which had substantial influence on Slovak foreign and domestic policy. This bachelor thesis analyses this accession process and using historical research searches for the reason of its temporary failure. In the first part of the thesis, the author examines historical background and reasons for the inability to fulfil Copenhagen criteria, especially their political part. In the following part of the thesis, author analyses the process of accession itself. In the last part of the thesis, author examines the impact of this process on Slovak domestic political scene and selected media. Besides historical research, the method of content analysis is used. This bachelor thesis is based on the concept of Europeanisation which influences all examined phenomena.

Klíčová slova

europeizácia, verejný diskurz, prístupový proces, Európska únia, Slovenská republika

Keywords

europeanisation, public discourse, accession process, European Union, Slovak republic

Title/název práce

Prístupový proces Slovenskej republiky do Európskej únie v kontexte verejnej debaty

The accession process of the Slovak Republic to the European Union in the context of public discourse

Poděkování

Na tomto mieste by som sa rád poďakoval svojej vedúcej práce Mgr. Viere Martinkovej, Ph.D. za trpezlivosť, pochopenie, odbornosť a cenné pripomienky pri písaní práce

Obsah

Úvod.....	3
1. Metodologické ukotvenie práce	4
1.1 Historický výskum.....	5
1.2 Obsahová analýza	6
1.2.1 Výskum v časovej perióde vstupu SR do EÚ (máj 2004)	6
2. Súvisiaca literatúra a súčasný stav poznania.....	8
3. Europeizácia	9
4. Základný historicko - politický vývoj	11
4.1 Voľby 1990 a následná politická situácia.....	11
4.2 Voľby 1992.....	12
4.3 Samostatné Slovensko	12
4.4 Parlamentné voľby 1994.....	13
4.5 Situácia po voľbách 1994	13
4.6 Vládna koalícia 1994-1998.....	14
5. Medzinárodné škandály vplývajúce na prístupové rokovania	15
5.1 Noc dlhých nožov	15
5.2 Kauza denníka Smena (neskôr Sme).....	15
5.3 Únos prezidentovho syna.....	16
5.4 Kauza Gaulieder	16
5.5 Zmarené referendum o vstupe do NATO	17
6. Voľby 1998 a nástup novej vlády	18
6.1 Predvolebný boj a amnestie	18
6.2 Výsledky volieb.....	19
6.3 Vývoj po voľbách a nástup novej vlády	20
7. Slovensko na ceste do EÚ	21
7.1 Prvé kroky do EÚ	21

7.2 Rozširovanie EÚ	23
7.3 Kodanské kritériá.....	25
7.3.1 Kodanské kritériá ako „páka“ EÚ v slovenskej politickej sfére	25
7.4 Oficiálna prihláška SR.....	27
7.5 Neplnenie politických kritérií	28
8. Prístupový proces po voľbách 1998	30
8.1 Postoj EÚ k novej vláde	30
8.2 Obnovenie procesu	30
8.3 Referendum o vstupe do EÚ v roku 2003	31
9. Verejná debata o prístupovom procese SR do EÚ	32
9.1 Charakteristika zastúpenia európskych tém v diskurze	32
9.2 Hlavné argumenty pro-integračných strán a prúdov	33
9.3 Hlavné argumenty anti-integračných strán a prúdov.....	33
9.4 Hlavné politické strany podľa prístupu k integrácii SR do EÚ	35
9.4.1 HZDS	36
9.4.2 SNS	37
9.4.3 KDH.....	37
9.4.4 SDĽ	38
9.4.5 SDK.....	39
9.4.6 SDKÚ.....	39
9.4.7 KSS	39
9.4.8 ZRS	40
10. Obsahová analýza vybraného obdobia - Denník SME.....	41
Záver.....	42
Summary	43
Použitá literatúra	44

Úvod

Slovenská republika je v roku 2021, v čase písania tejto bakalárskej práce, pevnou súčasťou jedného z najúspešnejších projektov európskej a svetovej histórie – Európskej únie.

Myšlienka, s ktorou prišlo po Druhej svetovej vojne pár nemeckých a francúzskych politikov, založená na skúsenostiach z nedávneho tragického krviprelievania a rezultujúca najprv v spoločenstve upravujúcom obchod s uhlím a oceľou, sa vyvinula do únie, ktorá už niekoľko desaťročí pomáha udržiavať mier na európskom kontinente, prepája jednotlivé národy a štáty ekonomicky, politicky, sociálne aj kultúrne.

Prvého mája 2004 sa Slovenská republika oficiálne stala členom tejto organizácie. Tomuto kroku však predchádzali roky prístupového procesu. Krajina sa musela otriasť z desaťročí socializmu, prekonať rozdelenie federácie, liberalizáciu trhu a privatizáciu. Vývoj v deväťdesiatych rokoch 20. storočia však prispel k problematickosti slovenského integračného procesu. Vladimír Mečiar, Hnutie za demokratické Slovensko a ich vláda dostávali Slovensko čoraz viac do medzinárodnej izolácie. Tieto skutočnosti mali dopad na prístupový proces, priebeh ktorého sa odrážal v spoločenských náladách.

Hlavným cieľom tejto práce je chronologicky popísať a analyzovať priebeh prístupového procesu Slovenskej republiky do EÚ a zhodnotiť jeho dopad na verejnú debatu týkajúcu sa tejto problematiky. Na základe toho je aj vymedzená základná výskumná otázka, ktorá sa delí na dve hlavné časti – *Ako prebiehal prístupový proces SR do EÚ a čo bolo príčinou jeho dočasného neúspechu? Ako prístupový proces vplýval na verejnú debatu?* Slovensko totiž na rozdiel od susedných štátov, združených vo Vyšehradskej štvorke, bolo pôvodne vynechané nielen z integračných procesov do NATO (v roku 1997 doň vstúpili Poľsko, Maďarsko a aj Česká republika), ale aj z integračných procesov do EÚ.

V prvej časti práce sa autor venuje teoreticko-metodologickému uchopeniu práce. V druhej časti uvádza prácu do historického kontextu, ktorý je nutný na pochopenie súvislostí daného obdobia. V tretej časti práce sa venuje samotnému prístupovému procesu a jeho špecifikám v prípade Slovenskej republiky. V štvrtej časti práce analyzuje verejnú debatu obdobia sprevádzajúceho prístupový proces so zreteľom na relevantné politické strany. Práca je zakončená obsahovou analýzou denníku SME ako jedného z najviac relevantných médií v čase vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. Táto časť výskumu dáva odpoveď na to, aký priestor dával tento denník pozitívnym správam o EÚ.

Ako zdroje v práci autor používa slovenské aj zahraničné publikácie, dobovú tlač či oficiálne vyhlásenia najvyšších predstaviteľov. Napokon, v závere práce odpovedá na položenú výskumnú otázku.

Časové ohraničenie práce spadá do prístupového procesu ako celku, takže sa bude zaoberať obdobím deväťdesiatych rokov a začiatkom nového tisícročia.

Táto bakalárska práca sa v dôsledku viacerých dôvodov do istej miery odkláňa od pôvodného projektu práce. Teoretický rámec, v tomto prípade teóriu behaviorizmu, autor napokon uznal ako nevhodný pre upravené zameranie a výskumný zámer práce. Nahradený bol konceptom europeizácie¹, ktorá omnoho lepšie vystihuje podstatu prístupového procesu a autor ju aplikoval aj na prípad obsahovej analýzy v tejto práci.

V dôsledku pandémie koronavírusu a problémom dostať sa k relevantnej literatúre a periodikám z dôvodu uzavretia knižníc autor mierne upravil aj výskumnú otázku a zvolil aj úpravu výskumnej metódy. Zmeny, ktoré považoval za vhodné pre kvalitu tejto práce, sú ďalej vysvetlené v teoretickej časti tejto práce.

1. Metodologické ukotvenie práce

V tejto bakalárskej práci autor využíva kombináciu teoreticko-metodologických postupov, aby uviedol popisované časové obdobie do historického a politického kontextu a zodpovedal výskumnú otázku, ktorá bola zadaná v téze bakalárskej práce.

Ako už bolo uvedené, hlavná výskumná otázka tejto práce znie *Ako prebiehal prístupový proces SR do EÚ a čo bolo príčinou jeho dočasného neúspechu? Ako prístupový proces vplýval na verejnú debatu?* Pôvodný zámer práce zahŕňal uskutočnenie diskurzívnej analýzy. Avšak, z viacerých dôvodov bola konštrukcia práce zmenená. Jeden z najväčších objektívnych dôvodov predstavuje pandémia koronavírusu a obmedzenie služieb knižníc počas písania tejto bakalárskej práce.

Aby bol čitateľ schopný dostatočne pochopiť súvislosti spojené so zodpovedaním tejto výskumnej otázky, je nutné zasadiť prácu do historicko-politického kontextu, či už v rámci domácej politickej scény, európskeho vývoja, alebo plnenia kodanských kritérií.

¹ Niekedy uvádzaná aj ako europeizácia. Pre potreby tejto práce autor operuje s pojmom europeizácia.

1.1 Historický výskum

V časti práce, ktorá sa zaoberá historickým kontextom a uvedením problematiky do politického kontextu, je využívaná metóda historického výskumu. Historický výskum má za cieľ zhromaždiť poznatky z minulosti, prepojiť ich so súčasnosťou, vyhodnocovať či zaznamenávať činy a vyjadrenia či už sociálno-kultúrnych a politických skupín, alebo jednotlivcov.² Práve pre vysvetlenie priebehu prístupového procesu SR do EÚ a jeho dopadu na verejný diskurz je kruciálne, aby boli udalosti zasadené do historicko-politického rámca.

Pri použití historického výskumu v prácach je možné použiť rôzne verzie tejto metódy.

V tejto práci autor využíva tzv. *priamu metódu* historického výskumu. Priama metóda spočíva v tom, že výskumník analyzuje a získava historické fakty bezprostredným skúmaním prameňov, ktoré sú pre výskum relevantné.³ Taktiež sa najčastejšie využíva pri jednoduchých popisoch historických skutočností. Touto metódou výskumník hľadá odpovede na jednoduché otázky, ako napríklad *Kto to bol?*, *Kde to bolo?*, *Ako sa to stalo?*, či podobné. Priama metóda je najčastejšie používanou metódou historického výskumu.⁴

Z chronologického hľadiska je v práci využitá progresívna metóda historického výskumu. Progresívna metóda, ako už napovedá aj jej názov, analyzuje historické udalosti podľa ich logickej časovej postupnosti.⁵ V tejto práci sa v rámci jednotlivých podkapitol popisujú udalosti v chronologickej postupnosti, avšak medzi týmito podkapitolami z logických dôvodov a dôvodov plynulosti a prehľadnosti práce nie je tento princíp vždy dodržaný.

V časti práce, založenej na historickom výskume, autor využíva sekundárne zdroje popisujúce nielen verejnú debatu, ale aj spoločenskú náladu a vyjadrenia slovenských médií a politikov. V neposlednom rade operuje s výsledkami referenda o vstupe SR do EÚ v roku 2003, ktoré môže byť považované za najpresnejší prieskum verejnej mienky ohľadom vstupu do EÚ. V daných prípadoch spracováva použité zdroje deskriptívnou metódou a analyzuje ich. Táto časť práce odpovedá na prvú časť širšie položenej výskumnej otázky:

Ako prebiehal prístupový proces SR do EÚ a čo bolo príčinou jeho dočasného neúspechu?

² HENDL, Jan: *Úvod do kvalitatívneho výskumu*. Praha: Karolinum, 1997, 243 s. ISBN 80-71845-49-3

³ ZOUNEK, Jiří a ŠIMÁNE, Michal: *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství: Metody historického výskumu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s.1. ISBN 978-80-210-6944-2

⁴ tamtiež

⁵ ZOUNEK, Jiří a ŠIMÁNE, Michal: *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství: Metody historického výskumu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s.2. ISBN 978-80-210-6944-2

Je však nutné dodať, že princípy a postupy historickej analýzy sú v tejto práci využívané aj na zodpovedanie druhej časti výskumnej otázky, ktorá znie:

Ako prístupový proces vplýval na verejnú debatu?

Pri zodpovedaní tejto časti výskumnej otázky je v spolupráci s metódou historického výskumu využitá obsahová analýza.

1.2 Obsahová analýza

Pri spracovávaní primárnych zdrojov, v mojom prípade novinových článkov, autor využíva metódy obsahovej analýzy.

Obsahová analýza je jednou z najstarších a najpoužívanejších metód zameraných na interpretáciu a vyhodnotenie textu. Výskumníci ju aplikovali na veľké množstvo štúdií a obsahová analýza vždy vykazovala spoľahlivosť aj pri použití pri rôznych typoch a formách textov.⁶ Pôvodne bola len kvantitatívnu výskumnou metódou. B. Berelson definoval obsahovú analýzu ako „výskumnú techniku na objektívny a systematický opis manifestného obsahu komunikátu“.⁷ Táto definícia sa považuje za zakladateľskú. Berelson ďalej opisuje, že od vzniku metódy v 50-tych rokoch sa zmenili podmienky na používanie obsahovej analýzy viac, než si spočiatku výskumníci vedeli predstaviť. Išlo najmä o technologické inovácie a tým pádom prirodzený prechod zo sveta, v ktorom písané slovo, vytlačené na novinovom papieri, bolo okrem rádia jediným masovým komunikačným prostriedkom, do sveta, v ktorom prevládajú elektronické médiá.

1.2.1 Výskum v časovej perióde vstupu SR do EÚ (máj 2004)

Výskumná podotázka hlavnej výskumnej otázky, ktorú si autor kladie znie:

„Koľko priestoru dávalo vybrané slovenské médium (denník Sme) pozitívnym a oslavujúcim názorom v období vstupu do EÚ 1.5.2004? Menil sa tento pomer počas skúmaného časového obdobia?“

⁶GAVORA, Peter: *Obsahová analýza v pedagogickom výskume: Pohľad na jej súčasné podoby*. Pedagogická orientace 25(3):345, s. 345-371. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2015. ISSN 1805-9511

⁷tamtiež

V tomto prípade autor zvolil časové obdobie od 28.4.2004 do 4.5.2004, čo predstavuje 6-dňovú časovú periódu, počas ktorej bola Slovenská republika oficiálne prijatá do Európskej únie. Presnejšie ide o tri dni pred oficiálnym vstupom do EÚ, deň vstupu a tri dni po vstupe.

Autor berie do úvahy články, ktoré zmieňujú Európsku úniu, prístupový proces a integráciu Slovenskej republiky do nej.

Ak sa rovnaký alebo veľmi podobný článok opakoval viackrát v jeden deň, považujeme takúto situáciu za totožnú so situáciou, keby tam daný článok bol iba jedenkrát. Pokiaľ sa však rovnaký alebo veľmi podobný článok zopakuje, ale je publikovaný v iný deň, počítame tieto články ako dva rozdielne.

V tomto prípade ide o kombináciu kvalitatívnej a kvantitatívnej metódy obsahovej analýzy. Najprv totiž autor analyzuje články z kvalitatívneho hľadiska, vďaka ktorému udelí článku príslušné body. Neskôr porovnáva a skúma výsledky z kvantitatívneho hľadiska.

Kódovacia schéma je určená nasledovne:

1. Za článok, ktorý oslavuje vstup SR do EÚ, ktorý ju vykresľuje pozitívne, používa pozitívne podfarbené slová, evokuje pozitívnu konotáciu (ako napríklad „splnenie sna“, „odsúdenie na úspech“ a podobne) je udelený 1 bod
2. Za článok, ktorý vecne pomenováva fakty bez výraznejšieho citového zafarbenia, alebo má vyvážený obsah pozitívnych a negatívnych konotácií je udeleného 0,5 boda
3. Za článok, ktorý dáva priestor euroskeptickým názorom, predikuje problémy či obsahuje väčšinou negatívne konotácie je udelených 0 bodov.

Pokiaľ ide o článok, ktorý iba vecne pomenúva pozitívnu udalosť, je zaradený do kategórie č.2.

Na základe tejto analýzy je možné kvantifikovať, do akej miery v článkoch prevažoval pozitívny pohľad na EÚ a pristúpenie SR do nej vo vybraných médiách a či sa v priebehu daného časového obdobia menil, čím vieme zodpovedať danú podotázku.

Autor vybral na hodnotenie periodikum, ktoré v danej dobe patrilo medzi najčítanejšie a bez priameho prepojenia na vybranú politickú stranu. V prípade tejto podotázky ide o Denník SME.

Z dôvodu pretrvávajúcej pandémie je nutné pracovať len so zdigitalizovanou podobou týchto článkov.

2. Súvisiaca literatúra a súčasný stav poznania

Prístupový proces Slovenskej republiky do Európskej únie je téma, ktorá do značnej miery definovala verejný diskurz a politické smerovanie krajiny na konci 90-tych rokov a na začiatku nového tisícročia. Je teda prirodzené, že bol vo väčšej či menšej miere zdokumentovaný vo viacerých dielach, či už akademických, alebo v dielach skôr populárnej literatúry.

Jedno z diel zaoberajúcich sa touto tematikou je kniha *Maximum možného? (25 rokov samostatnej českej a slovenskej zahraničnej politiky)*, vydaná v roku 2017 Masarykovou univerzitou v Brne a vypracovaná kolektívom autorov z Česka aj Slovenska, editovaná Vítom Dostálom a Grigorijom Mesežnikovom. Autori sa cez historický kontext dostávajú k polemike, či Slovenská Republika a Česká Republika dosiahli maximum vo vzťahoch s ostatnými aktérmi medzinárodnej politiky a či je ich zahraničnopolitická snaha úspešná. Kniha ďalej pojednáva aj o integračnom procese oboch republík do európskych štruktúr. Jedna z otázok, ktorú autori v jednotlivých esejách v tejto knihe rozoberajú, je hodnotové ukotvenie a identifikácia koreňov českej a slovenskej zahraničnej politiky. V prípade Slovenskej republiky sa autori zameriavajú na počiatočné problémy po rozdelení federácie, spôsobené neskúsenosťou mladej slovenskej diplomacie na medzinárodnom poli. Obzvlášť dôležitá pre túto bakalársku prácu z tejto publikácie je esej Zuzany Kepplovej, ktorá píše o „ambícii dobehnúť a pridať sa“ ako o definujúcej črte slovenskej zahraničnej politiky v priebehu 90-tych rokov minulého storočia a prvej dekády 21. storočia.⁸

Priamo problematiku slovenskej zahraničnej politiky rieši publikácia od Alexandra Dulebu, Pavla Lukáča a Miroslava Wlachovského vydaná v roku 1998 Výskumným centrom Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku s názvom *Zahraničná politika Slovenskej Republiky – východiská, stav a perspektívy*. Autori v publikácii diskutujú o postavení Slovenskej Republiky v tom čase ako suverénneho činiteľa v rámci strednej Európy a predstavujú perspektívy pre Slovensko. Popisujú ideové a organizačné predpoklady Slovenska predurčujúce jeho orientáciu nielen v Európe, ale aj vo svete.⁹

⁸ MESEŽNIKOV, Grigorij ed. a DOSTÁL, Vít ed.: *Maximum možného?: 25 rokov samostatnej českej a slovenskej zahraničnej politiky, 25 let samostatné české a slovenské zahraniční politiky*. Brno: Masarykova Univerzita, 2017, s.9. ISBN 978-80-907076-0-3

⁹ DULEBA, Alexander a LUKÁČ, Pavol a WILACHOVSKÝ, Miroslav: *Zahraničná politika Slovenskej republiky. Východiská, stav a perspektívy*. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku – Friedrich Ebert Stiftung, 1998. 63 s. ISBN 80-967745-4-9

Ďalšia publikácia, ktorá sa zaoberá danou problematikou je publikácia *Od Mečiara k Dzurindovi: Slovenská politika a politický systém v prvom desaťročí samostatnosti* editovaná Lubomírom Kopečekom. Toto dielo popisuje dôsledky vnútroštátneho politického vývoja v Slovenskej republike a jeho dosah na integráciu do štruktúr Severoatlantickej aliancie (NATO) či do Európskej únie. V diele sa autori vyjadrujú k viacerým historickým a politickým naratívom, vrátane konceptu „späť do Európy“.¹⁰ Po desaťročiach strávených v autoritatívnom či priamo totalitnom režime sa totiž v deväťdesiatych rokoch 20. storočia v spoločnosti do značnej miery uchytil názor, že „Európa“ štátom bývalého socialistického bloku ušla, politicky aj ekonomicky. Koncept „návratu do Európy“ a jeho použitie na definíciu či opis integračných snáh Slovenskej republiky je ostatne prítomný ešte aj v dnešnej dobe.¹¹

Napokon, za jeden z najrelevantnejších zdrojov môže byť označený odborný článok Andrey Matisovej *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie* z Ministerstva zahraničných vecí SR, uverejnený v akademickom žurnále *Medzinárodné otázky* v roku 2002. Autorka prehľadne popisuje jednotlivé fázy prístupového procesu na úrovni summitov a ich dosah na potenciálne členstvo SR v EÚ.¹²

3. Europeizácia

Keďže práca sa zaoberá problematikou Európskej únie, prístupového procesu a jeho dopadu na verejnú debatu v danom časovom období, autor práce považuje za dôležité vysvetliť aj koncept europeizácie.¹³

Vo svojej knihe *The Politics of Europeanization* Kevina Featherstone ponúka minimalistickú a maximalistickú teóriu europeizácie. Maximalistická teória ponúka pohľad, že europeizácia predstavuje štrukturálne zmeny, ktoré rôzne ovplyvňujú aktérov a inštitúcie, idey a záujmy. Tieto zmeny musia obsahovať v prevažnej miere atribúty, ktoré prevažujú alebo sa viažu s Európou.¹⁴ Minimalistická teória definuje europeizáciu ako reakcie na politiku Európskej

¹⁰ KOPEČEK, Lubomír a BELKO, Marián a HAVLÍK, Vlastimil a SEDLÁR, Jaromír.: *Od Mečiara k Dzurindovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desaťročí samostatnosti*. Brno: Masarykova Univerzita, 2003, 177 s. ISBN 80-210-3136-0

¹¹ *Slovensko vstupom do Únie zavrátilo svoj návrat do Európy, tvrdí Figel*. Sme.sk. [cit. 28-04-2021].

¹² MATISOVÁ, Andrea: *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie* [online]. *Medzinárodné Otázky*, 11(2), s. 133. Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2002.

¹³ Niekedy uvádzaná aj ako europeanizácia. V tejto práci budem operovať s pojmom europeizácia.

¹⁴ FEATHERSTONE, Kevin: *Introduction*. In: FEATHERSTONE, K. a RADAELLI, C. M. (eds.): *The Politics of Europeanization*. Oxford University Press, New York 2003, s. 3. ISBN 9780199252091

únie.¹⁵ V tejto práci sú opisované udalosti, ktoré využívajú skôr minimalistickú verziu teórie Kevina Featherstonea. Featherstone ďalej vo svojom diele tvrdí, že europeizácia v súčasnej politike zvyrazňuje „adaptáciu inštitucionálnych nastavení v tom najširšom zmysle na rôznych politických leveloch v reakcii na dynamiku integrácie; rolu predprístupového procesu v kontinuálnej demokratizácii a marketizácii Európy; vytvorenie nových medzinárodných sietí tvoriacich politiku; zmeny v poznaní (cognition), diskurze, politike identity v reakcii na európsky vývoj.¹⁶

Europeizácia zasahuje do mnohých aspektov politického vývoja Slovenskej republiky. Podľa Claudia Radaelliho sa europeizácia prejavuje v domácich politických štruktúrach (inštitúcie, verejná správa, medzivládne vzťahy, štruktúra právneho systému, štruktúra reprezentácie, kognitívne a normatívne štruktúry), vo verejnej politike (public policy), alebo v analýze zmeny.¹⁷ Mnohé z týchto zmien sú nielen vedľajšou externalitou integračného procesu do Európskej únie, ale práve opačne, sú požadovanou zmenou a podmienkou pre úspešný priebeh tohto procesu. Ide najmä o politické, ekonomické, administratívne inštitucionálne zmeny, z ktorých mnohé boli definované kodanskými kritériami pre vstup do EÚ. Čo sa týka zmien a vývoja politického diskurzu, v tejto práci autor analyzuje diskurz v jednotlivých politických stranách. Tento diskurz bol silno ovplyvnený práve procesom europeizácie, ktorá do slovenského politického života vniesla témy európskej integrácie, ktoré tvorili značnú časť spomínaného diskurzu.

V časti tejto práce, ktorá sa venuje obsahovej analýze denníku *Sme* a *Hospodárskych novín*, autor využíva práve koncept vplyvu europeizácie na kognitívne a normatívne štruktúry. V máji 2004, keď Slovenská republika vstupovala do EÚ, už bol vplyv europeizácie na slovenské politické prostredie dlhodobejší a hlbší. Tento vplyv bol manifestovaný na zastúpení článkov o Európskej únii a vstupe SR do nej.

¹⁵ FEATHERSTONE, Kevin: *Introduction*. In: FEATHERSTONE, K. a RADAELLI, C. M. (eds.): *The Politics of Europeanization*. Oxford University Press, New York 2003, s. 3. ISBN 9780199252091

¹⁶ FEATHERSTONE, Kevin: *Introduction*. In: FEATHERSTONE, K. a RADAELLI, C. M. (eds.): *The Politics of Europeanization*. Oxford University Press, New York 2003, s. 20. ISBN 9780199252091

¹⁷ RADAELLI, Claudio. M.: *Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change*. European Integration online Papers (EIoP), Vol. 4, No. 8, July 17, 2000. 28 s.

4. Základný historicko - politický vývoj

Slovenská republika je na svetové pomery relatívne mladý štát. Vznikla rozdelením Českej a Slovenskej Federatívnej republiky 1. januára 1993. Týmto udalostiam však predchádzali stáročia dejinného vývoja, ktorý formoval politické správanie Slovákov a obyvateľstva, žijúceho na území dnešnej SR.

4.1 Voľby 1990 a následná politická situácia

Voľby v júni 1990 boli pre celú krajinu niečím novým. Novozvolený prezident Václav Havel sa netajil svojou averziou voči politickým stranám a navyše bol skôr za väčšinový volebný systém s dvomi veľkými stranami po vzore USA.¹⁸ Nakoniec však prevážil názor, že mechanizmus pomerného zastúpenia a proporčný volebný systém bude vhodnejší.

Víťazmi volieb sa stali Občianske fórum a Verejnosť proti násiliu (VPN). Práve Verejnosť proti násiliu stála pri politických počiatkoch Vladimíra Mečiara. V roku 1990 bol Mečiar volebný líder tohto hnutia.

Obdobie po voľbách 1990 bolo charakterizované hľadaním odpovedí na viacero dôležitých otázok o smerovaní štátu. Československé politické elity mali jasný cieľ – čo najrýchlejšiu integráciu do európskych štruktúr. Avšak, bola tu jedna otázka, ktorá nad všetkými vyčnievala – otázka štátoprávneho usporiadania republiky. Zatiaľ čo na českej strane vo všeobecnosti prevládal názor, že spoločný štát by sa mal zachovať, aj keď s vysokou mierou samostatnosti jednotlivých republík, dlhodobá politika slovenských politických strán (s výnimkou maďarských menšinových strán a pôvodného vedenia VPN) smerovala v dlhodobom horizonte k existencii dvoch štátov, ktoré mali byť spojené formou konfederácie či inej politickej únie.¹⁹

Obdobie do volieb 1992 sa vyznačovalo stúpajúcou mierou nacionalizmu. Mnohí Slováci si začínali uvedomovať, že by vtedajšia geopolitická situácia mohla byť prajná ideii nezávislého Slovenska. Vzrastal tak nacionalizmus a debata o štátoprávnom usporiadaní začínala byť čoraz ostrejšia.

¹⁸ *Slobodné voľby v revolučných časoch*. Pravda. [cit. 30.3.2021]. Dostupné z: <https://zurnal.pravda.sk/neznama-historia/clanok/553943-slobodne-volby-v-revolucnych-casoch/>

¹⁹ BELKO, Marián a HAVLÍK, Vlastimil a SEDLÁR, Jaromír a KOPEČEK, Lubomír (ed.): *Od Mečiara k Dzuridnovi: Slovenská politika a politický systém v prvom desaťročí samostatnosti*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2003. s.18. ISBN 80-210-3136-0

4.2 Voľby 1992

Parlamentné voľby v roku 1992 priniesli značne odlišný výsledok oproti voľbám z roku 1990. Zatiaľ čo v roku 1990 vyhrali voľby Občianske fórum a Verejnosc' proti násiliu, ktoré razili takmer identickú politiku, v roku 1992 sa víťazmi stali HZDS na Slovensku a ODS v koalícii s ďalšími menšími stranami v Česku. Republikové vlády, ktoré vznikli, mali do veľkej miery odlišnú koncepciu ohľadom budúcnosti štátu.

Vladimír Mečiar a jeho HZDS malo značný podiel na ďalšom vývoji udalostí. Od leta 1992 sa postupne budovali základy novej, samostatnej Slovenskej republiky. V júli 1992 bola Slovenskou národnou radou (SNR) prijatá Deklarácia o zvrchovanosti Slovenska. Na začiatku septembra prišlo k ďalšiemu kroku – SNR prijala Ústavu Slovenskej republiky. 1. januára 1993 bol tento vývoj završený a na mape Európy sa objavil nový štát – samostatná Slovenská republika.

4.3 Samostatné Slovensko

V prvom roku existencie samostatného Slovenska sa začali ukazovať nezhody v rámci HZDS. V prvých mesiacoch roku 1993 sa od HZDS odštíepila skupina poslancov okolo ministra zahraničných vecí Milana Kňazka. HZDS na tento vývoj reagovala tak, že do koalície prizvala Slovenskú národnú stranu (SNS), s ktorou predtým nespolupracovala. Avšak, neskôr zo strany odišla aj skupina poslancov okolo Jozefa Moravčíka. Spolu s faktom, že na frakcie sa začala deliť aj SNS, tieto udalosti spôsobili, že vláda Vladimíra Mečiara stratila väčšinovú podporu v parlamente. Navyše, v marci 1994 vystúpil v parlamente prezident Michal Kováč, sám pôvodne z HZDS, so Správou o stave republiky. V tejto správe prezident Kováč razantne kritizoval kroky vlády a jej predstaviteľov. Vladimírovi Mečiarovi a jeho vláde bola vyslovená nedôvera.²⁰

Po vyslovení nedôvery nastúpila vláda vedená Jozefom Moravčíkom. Táto vláda zahŕňala politické strany z veľmi širokého spektra. Obsahovala poslancov za SDE, KDĽ, odštiepencov z HZDS aj SNS a mala aj tichú podporu maďarských strán. Túto vládu držala dokopy do značnej miery len snaha, aby sa Vladimír Mečiar opäť nedostal k moci.

²⁰ KOPEČEK, Lubomír a BELKO, Marián a HAVLÍK, Vlastimil a SEDLÁR, Jaromír.: *Od Mečiara k Dzurindovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desaťročí samostatnosti*. Brno: Masarykova Univerzita, 2003, s.21. ISBN 80-210-3136-0

Strana demokratickej ľavice (SDL) presadila, aby boli predčasné voľby v roku 1994 vypísané na jeseň. Ich zámer spočíval v tom, že vďaka zisku veľkého počtu hlasov budú môcť hrať prím v budúcej vláde či dokonca obsadiť post premiéra. Avšak, účinkovanie SDL v heterogénnej vláde Jozefa Moravčíka malo negatívny efekt na volebné preferencie tejto strany. Navyše, pred voľbami bola založené ľavicové Združenie robotníkov Slovenska (ZRS), ktoré zobralo SDL podstatnú časť hlasov a vo voľbách získalo 10% hlasov.²¹

4.4 Parlamentné voľby 1994

Samotné voľby opäť vyhralo HZDS, ktoré vstupovalo do volebného boja v koalícii s Roľníckou stranou Slovenska. Získalo 34,97% hlasov, čím získalo 61 poslancov v parlamente (z celkového počtu 150). V poradí druhou koalíciou, ktorá sa dostala do parlamentu, bola Spoločná voľba (SV) – táto koalícia pozostávala zo Strany demokratickej ľavice, Sociálnodemokratickej strany Slovenska, Strany zelených na Slovensku a Hnutia poľnohospodárov Slovenskej republiky. Spoločná voľba získala 10,42% platných hlasov a 18 kresiel v parlamente. Maďarská koalícia dokázala získať 10,19% a 17 kresiel, KDH 10,08% a 17 kresiel, Demokratická únia Slovenska (DEÚS) 8,57% a 15 kresiel. Do parlamentu sa dostali ešte Združenie robotníkov Slovenska (ZRS) s 7,35% hlasov a 13 poslancami a Slovenská národná strana (SNS) s 5,40% hlasov a 9 poslancami.²²

4.5 Situácia po voľbách 1994

Tesne po voľbách začalo byť jasné, že súčasťou budúcej vlády HZDS bude Slovenská národná strana. Tieto dve strany však spolu nevedeli získať väčšinu, keďže dokopy mali len 70 poslancov. Účasť KDH vo vláde bola veľmi problematická najmä konfliktami s poslancami SNS, ktorí zastávali silno nacionalistické názory. SDL nebola ochotná vstúpiť do vlády s HZDS z viacerých dôvodov, medzi ktorými boli najmä nezhody ohľadom daňových zákonov či ústavného postavenia prezidenta, ale aj na základe medzinárodného tlaku. Mnoho členov SDL sa totižto chcelo zamerať na politiku, ktorá by stranu priblížila k sociálnodemokratickým stranám západného typu. Boli tiež pod vplyvom návštevy Pierreho Mauroya, predsedu Socialistickej internacionály (SI), do ktorej mala strana aspirácie vstúpiť. Mauroy sa vyjadril, že stranu nebude podporovať, ak by vstúpila do vlády s HZDS.²³

²¹ KOPEČEK, Lubomír a BELKO, Marián a HAVLÍK, Vlastimil a SEDLÁR, Jaromír.: *Od Mečiara k Dzurindovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desaťletí samostatnosti*. Brno: Masarykova Univerzita, 2003, s.21. ISBN 80-210-3136-0

²² *Súhrnné výsledky hlasovania. Voľby do NR SR 1994*. Štatistický úrad Slovenskej republiky [cit. 2021-04-16].

Do vlády s HZDS a SNS nakoniec vstúpilo ZRS. Jeho predseda Ján Lupták síce najskôr deklaroval neochotu vstupovať do koalícií po voľbách a presadzoval podmienky, ktoré zahŕňali rušenie zákonov namierených proti robotníckej triede, ale napokon doplnil dvojblok HZDS a SNS.

4.6 Vládna koalícia 1994-1998

Vláda HZDS, SNS a ZRS v rokoch 1994-1998 bola prvou vládou zvolenou už po rozpade Česko-Slovenska. Mala to byť vláda, ktorá bude pokračovať a spraví dôležité kroky v postupnej integrácii Slovenskej republiky do európskych štruktúr.

V programovom vyhlásení vláda označuje svoje volebné obdobie ako novú etapu moderných dejín Slovenska a zaväzuje sa vytvoriť stabilné sociálne a ekonomické prostredie na rozvoj krajiny.²⁴

Napriek tomu je táto éra slovenskej politiky, ktorá sa označuje ako *Mečiarizmus*, spájaná s viacerými vnútrpolitickými kauzami, ktoré mali dopad na medzinárodnú reputáciu SR a takisto na plnenie politickej časti kodanských kritérií.

²³ HAUGHTON, Tim: *Vladimír Mečiar and his Role in the 1994-1998 Slovak Coalition Government*. Europe-Asia Studies, 54:8, 1319-1338. ISSN 1465-3427

²⁴ BÚTORA, Martin a HUNČÍK, Pēter (ed.): *Slovensko 1995: Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Nadácia Sándora Máraiho, 1996. s. 12-13. ISBN 80-85509-41-7

5. Medzinárodné škandály vplývajúce na prístupové rokovania

5.1 Noc dlhých nožov

Kooperácia troch vládnych strán sa ukázala pri tzv. Noci dlhých nožov z 3. na 4. novembra 1994, počas ustanovujúcej schôdze parlamentu na volebné obdobie 1994 – 1998. Na tejto schôdzi bolo niekoľkonásobne porušená politická dohoda o rozdelení pozícií v parlamente a parlamentných výboroch. Opozícia nedostala ani jedno miesto podpredsedu parlamentu a takisto ani jedno miesto predsedu parlamentného výboru. Poslanec HZDS Ján Smolec sa neskôr o udalosti vyjadril ako o „sladkej pomste.“²⁵

Okrem toho parlament zrušil privatizačné rozhodnutia vlády Jozefa Moravčíka, odvolal všetkých členov prezídia Fondu národného majetku, zbavil funkcií členov správnej rady Slovenského rozhlasu a Slovenskej televízie a na miesto riaditeľa Slovenského rozhlasu dosadil Jána Tuzinského, poslanca za HZDS²⁶. Tieto kroky boli predzvesťou udalostí, ktoré nasledovali v ďalších rokoch. V tomto zmysle sa voľby v roku 1994 označujú aj ako „odkláňajúce voľby“, ktoré viedli k tzv. neliberálnej demokracii na Slovensku.²⁷

Udalosti tohto obdobia najlepšie dokumentuje dnes už neslávne známy výrok Vladimíra Mečiara práve z 3. novembra 1994 na ustanovujúcej schôdzi parlamentu: „*Je po voľbách, zvyknite si! Politicky nerobíme nič iné, len to, čo od nás občania čakajú. Kto chce ísť domov, pôjde domov.*“²⁸

5.2 Kauza denníka Smena (neskôr Sme)

Počas vlády Vladimíra Mečiara opozícia a viaceré médiá poukazovali na to, že vládna moc používa na upevnenie si svojho postavenia často veľmi neštandardné prostriedky.²⁹

²⁵ *Noc dlhých nožov po slovensky. Keď Fico ako jediný bránil demokraciu.* aktualita.sk [cit. 28-04-2021].

²⁶ HAUGHTON, Tim: *Vladimír Mečiar and his Role in the 1994-1998 Slovak Coalition Government.* Europe-Asia Studies, 54:8, 1319-1338. ISSN 1465-3427

²⁷ KOPEČEK, Lubomír a BELKO, Marián a HAVLÍK, Vlastimil a SEDLÁR, Jaromír: *Od Mečiara k Dzurindovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desaťročí samostatnosti.* Brno: Masarykova Univerzita, 2003, s.22. ISBN 80-210-3136-0

²⁸ *Je po voľbách, zvyknite si! František Mikloško: "Precedens jedného absolútneho primitivizmu".* Sme.sk [cit. 25-04-2021].

²⁹ KOPEČEK, Lubomír a BELKO, Marián a HAVLÍK, Vlastimil a SEDLÁR, Jaromír: *Od Mečiara k Dzurindovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desaťročí samostatnosti.* Brno: Masarykova Univerzita, 2003, s. 20. ISBN 80-210-3136-0

Najokatejšie bola táto snaha o upevnenie moci ilustrovaná v politike vlády voči médiám. Jedným z príkladov je aj problematika denníka Smena.

V prvých mesiacoch roku 1993, keď bol denník Smena ešte vlastnený štátom, vláda odvolala riaditeľa a šéfredaktora denníka. Tieto kroky vyvolali roztržku v samotnej redakcii a časť zamestnancov a redaktorov sa rozhodla odísť, pričom založili nový, na štátnej moci nezávislý denník Sme. Tento nový denník však potreboval finančné krytie, ktoré poskytla istá súkromná investičná spoločnosť. Po voľbách 1994 uvalila na denník Sme vláda nútenú správu. Tento krok bol neskôr spochybnený a zrušený najvyšším súdom.

Napokon, súkromná spoločnosť, ktorá mala na starosti tlač denníka, ju náhle ukončila. Oficiálny dôvod bol prezentovaný ako dlhy a neschopnosť ich splácať, avšak v porovnaní s inými subjektmi v tejto oblasti nebol tento dlh významne veľký. Ukázalo sa, že tento krok bol dielom štátnej Slovenskej sporiteľne, na ktorú boli vyvíjané tlaky od vládnej moci.³⁰

5.3 Únos prezidentovho syna

Vo svetle sporov predsedu vlády Vladimíra Mečiara s prezidentom SR Michalom Kováčom došlo 31. augusta 1995 k známemu incidentu. Syn prezidenta Kováča bol unesený do Rakúska, pričom dôvodné podozrenie padlo na zapojenie osôb blízkych vláde či členov SIS. Po skončení funkčného obdobia Michala Kováča ako prezidenta prešli jeho právomoci dočasne na predsedu vlády, ktorý udelil rozsiahle amnestie a rozhodol o zastavení, respektíve nezačatí stíhania trestných činov spojených s únosom.³¹

5.4 Kauza Gaulieder

Podľa Ústavy SR bolo vykonávanie poslaneckého mandátu definované ako osobné, neviazané žiadnymi príkazmi a podľa vlastného vedomia a svedomia, čo de facto spĺňa definíciu voľného mandátu. Ústava taktiež upravovala možnosť vzdania sa mandátu. Avšak, v predmetnom článku nebolo jasne uvedené, akým spôsobom sa poslanec parlamentu môže vzdať funkcie. Táto nejednoznačnosť vytvárala podmienky na kontroverzie.³²

Poslanec Gaulieder sa na konci roku 1996 vzdal členstva v poslaneckom klube HZDS z dôvodu nesúhlasu s vládou politikou. Toto rozhodnutie doručil písomne predsedovi

³⁰ BÚTORA, Martin a HUNČÍK, Péter (ed.): *Slovensko 1995: Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Nadácia Sándora Máraiho, 1996. s. 232. ISBN 80-85509-41-7

³¹ *Uplynulo 25 rokov od únosu Michala Kováča ml., syna prezidenta SR*. teraz.sk [cit. 24-04-2021]

³² GALANDA, Milan a HRABKO, Juraj: *Poslanecký mandát na Slovensku*. Bratislava: Inštitút Pre Verejné Otázky, 1998, 54 s. ISBN 80-96773-99-2

Národnej rady Ivanovi Gašparovičovi. Jeho odchodom z poslaneckého klubu stratilo HZDS tzv. blokačnú menšinu³³. O pár dní neskôr bol Gašparovičovi doručený list podpísaný Gaulieterom, v ktorom sa vzdával aj poslaneckého mandátu, čo by umožnilo HZDS povolať náhradníka. Gaulieder však odoslanie takéhoto listu poprel. Poslanecký výbor, v ktorom mali väčšinu vládni poslanci, zbavenie jeho poslaneckého mandátu schválil.³⁴

Poslanec Gaulieder sa obrátil na Ústavný súd, ktorý uznal, že boli porušené jeho občianske práva. Avšak, nápravu mohol zjednať iba parlament samotný. Opozičné strany sa dlho snažili zvolať mimoriadnu schôdzu parlamentu, ale keď sa to napokon podarilo, Národná rada nápravu nezjedнала.

Podobný prípad s náhradníkom za zosnulého poslanca Kunca (SNS) bol tiež Ústavným súdom označený za porušenie ústavných práv poslanca Spišáka, ktorý mal Kunca nahradiť. Spišák však medzičasom z SNS vystúpil a vládne strany za pomoci svojich poslancov presadili, aby namiesto neho parlamentné rady doplnil Ladislav Hruška.

Za podobné kontroverzné postupy bola Slovenská republika terčom širokej medzinárodnej kritiky.³⁵ V januári 1998, počas jednej z jeho posledných zahraničných návštev, sa prezident Michal Kováč stretol s vtedajšou ministerkou zahraničných vecí USA, Madeleine Albrightovou. Vo vzájomnom rozhovore sa Albrightová vyjadrila, že: „Momentálne je na mape Európy diera, ktorá sa nazýva Slovensko.“³⁶

5.5 Zmarené referendum o vstupe do NATO

Vo februári 1997 Národná rada SR rozhodla o konaní referenda, ktoré malo obsahovať tri otázky, týkajúce sa bezpečnostnej otázky. Išlo o otázky:

1. *Ste za vstup Slovenska do NATO?*
2. *Ste za rozmiestnenie jadrových zbraní na území SR?*
3. *Ste za rozmiestnenie vojenských základní na území SR?*³⁷

³³ HZDS v tom čase v parlamente disponovalo tzv. blokačnou menšinou. Táto predstavovala možnosť blokovat' akýkoľvek ústavný zákon, ak s ním strana nesúhlasila.

³⁴ KOPEČEK, Lubomír a BELKO, Marián a HAVLÍK, Vlastimil a SEDLÁR, Jaromír.: *Od Mečiara k Dzurindovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desaťročí samostatnosti*. Brno: Masarykova Univerzita, 2003, s.42. ISBN 80-210-3136-0

³⁵ KOPEČEK, Lubomír a BELKO, Marián a HAVLÍK, Vlastimil a SEDLÁR, Jaromír.: *Od Mečiara k Dzurindovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desaťročí samostatnosti*. Brno: Masarykova Univerzita, 2003, s.43. ISBN 80-210-3136-0

³⁶ Podľa Madeleine Albrightovej je na mape Európy diera, ktorá sa nazýva Slovensko. Sme.sk [cit. 24-04-2021].

³⁷ Zmarené referendum. hnonline.sk [cit. 28-04-2021]. m

Právo vyhlásiť referendum však patrilo prezidentovi republiky, Michalovi Kováčovi. Ten, v reakcii na petičnú akciu občanov pridal k týmto trom aj štvrtú otázku, o ktorej sa pôvodne malo rozhodovať v samostatnom referende. Táto otázka znela: *Súhlasíte, aby prezidenta volili občania podľa priloženého návrhu ústavného zákona priamo?*

V parlamente vyvstala debata, či je možné meniť ústavu na základe referendumovej otázky. Senát Ústavného súdu SR napokon rozhodol, že štvrtá otázka môže byť na hlasovacích lístkoch a jej zaradenie nie je protiústavné. Minister vnútra Gustav Krajčí však na vlastnú zodpovednosť odmietol distribuovať lístky s 4 otázkami, aj keď práve tento variant bol schválený aj referendumovou komisiou.

Napokon, referenda sa malo zúčastniť len okolo 10% voličov. Vladimír Mečiar, ktorý na to nemal podľa zákona právo, vyhlásil výsledky referenda a označil ho za neplatné z dôvodu nízkej účasti. Ústredná komisia pre referendum však označila referendum za zmarené a teda odmietla tvrdiť, že sa ho akákoľvek časť občanov zúčastnila.³⁸

Táto kauza rezonovala v Európe a priniesla v súvislosti s ďalšími problémami demokratickej tranzície aj svoje výsledky. Slovenskej republike sa zatvorili dvere do Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) a madridský summit NATO v júli 1997 súhlasil s integráciou všetkých krajín V4 okrem Slovenska.³⁹

6. Voľby 1998 a nástup novej vlády

6.1 Predvolebný boj a amnestie

Obdobie pred voľbami 1998 sa nieslo v znamení kontroverzií ohľadom postu prezidenta a jeho voľby. Keďže prezident bol v tom čase volený Národnou radou SR, celý boj o to, kto tento post získa, sa dial priamo v parlamente. Na základe toho, že v NR SR, ostatne ako aj v celej slovenskej spoločnosti, panovala veľmi citelná a silná polarizácia, dohoda medzi koalíciou a opozíciou na spoločnom kandidátovi nebola možná. Navyše, ani jedna strana nemala dostatok hlasov na to, aby vedela pretlačiť svojho kandidáta.

³⁸ *Vymyslel si pečiatky a zmaril referendum – Krajčí sa po zrušení amnestií môže chystať pred súd.* Denník N [cit. 28-04-2021]

³⁹ KOPEČEK, Lubomír a BELKO, Marián a HAVLÍK, Vlastimil a SEDLÁR, Jaromír.: *Od Mečiara k Dzurindovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desaťletí samostatnosti.* Brno: Masarykova Univerzita, 2003, s.144. ISBN 80-210-3136-0

Druhého marca 1998 prezidentovi Kováčovi skončilo funkčné obdobie.⁴⁰ Podľa ústavy prešli jeho právomoci na ďalších dvoch ústavných činiteľov, teda predsedu parlamentu (Ivana Gašparoviča) a predsedu vlády (Vladimíra Mečiaru). Toto obdobie vošlo do slovenských politických dejín neslávne kvôli amnestiám, ktoré Vladimír Mečiar z právomoci, ktorá mu dočasne pripadla, vyhlásil.

Amnestie sa týkali širšieho okruhu trestov, ale najväčšiu kontroverziu vyvolalo ich udelenie vo veci zmareného referenda z roku 1997 a najmä únosu syna prezidenta Michala Kováča. Tieto amnestie boli vyhlásené 3. marca 1998, teda len jeden deň po konci funkčného obdobia v tom čase už bývalého prezidenta.⁴¹

Voľby 1998 sa aj vďaka tomu niesli v znamení veľmi vysokej volebnej účasti, ktorá dosiahla až 84,24%.⁴² Toto vysoké číslo, ktoré sa už počas nasledujúcich rokov nezopakovalo, bolo výsledkom politickej mobilizácie elektorátu. Silnú pozíciu si udržiavalo HZDS, ktoré napriek viacerým kauzám a medzinárodnej kritike stále dokázalo osloviť mnohých voličov. Na druhej strane sa formovala veľmi široká koalícia, ktorá mala za úlohu odstaviť HZDS od moci. Vďaka tomuto spoločnému cieľu sa v lete 1997 5 politických strán spojilo a vytvorili Slovenskú demokratickú koalíciu (SDK).

6.2 Výsledky volieb

Voľby síce vyhralo HZDS s 27% hlasov⁴³, ale v dôsledku jeho predošlej parlamentnej politiky nebolo schopné vytvoriť koalíciu s dostatočným počtom poslancov.

Tesne za HZDS skončila práve novovytvorená SDK – získala 26,33% hlasov a iba o jedno kreslo v parlamente menej, ako HZDS. Nasledovali SDE s 14,66%, SMK-MKP s 9,12%, SNS s 9,07% a napokon Strana občianskeho porozumenia (SOP) s 8,01%. Mečiarov bývalý spojenec a vládna strana ZRS sa s 1,30% ani nedostala do parlamentu⁴⁴.

⁴⁰ *Bývalí prezidenti*. Zuzana Čaputová – prezidentka Slovenskej republiky. Oficiálna stránka [cit. 29-04-2021].

⁴¹ *PŘEHLEDNĚ: co jsou Mečiarovy amnestie a proč se o nich na Slovensku opět mluví*. irozhlas.cz [cit. 27-04-2021].

⁴² *Kompletné výsledky volieb: Parlamentné voľby 1998*. sme.sk [cit. 29-04-2021].

⁴³ *tamtiež*

⁴⁴ *Parlamentné voľby 1998 na Slovensku*. Výsledky volieb [cit. 30-04-2021].

Pre bývalú opozíciu bola ich úloha jasná. SDK spolu s SDE, SMK-MKP a SOP sformovali vládu, ktorej existencia pramenila z cieľa izolovať HZDS. Nová vláda mala v parlamente ústavnú väčšinu, 93 poslancov.⁴⁵

6.3 Vývoj po voľbách a nástup novej vlády

Po voľbách 1998 mala táto nová vláda vedená predsedom SDK Mikulášom Dzurindom veľmi dôležitú úlohu. Bolo absolútne nevyhnutné napraviť pošramotenú povesť slovenskej demokracie v Európe a najmä zaistiť, aby Slovensko opäť začalo plniť kodanské dohody, predovšetkým politickú časť, a tým sa stalo vhodným kandidátom na rozšírenie Európskej únie. Dzurindova vláda síce nevznikla primárne kvôli tomuto cieľu, keďže, ako už bolo spomenuté, primárnym cieľom bolo zbaviť moci vládu Vladimíra Mečiara a HZDS, ale naprávaní slovenskej reputácie v zahranično-politickej sfére bola prikladaná veľká signifikancia.⁴⁶

V novom volebnom období sa vládě v istých ohľadoch podarilo celkom rýchlo zvrátiť stav, v ktorom sa Slovensko nachádzalo. Tieto zmeny mali kladný konsolidačný vplyv na slovenskú politickú scénu a demokraciu v krajine. Okrem pokroku v politickej oblasti sa zrealizovali aj vitálne reformy v ekonomickej a legislatívnej sfére.⁴⁷ Na druhej strane, nová vláda bola často terčom kritiky pre rastúcu nezamestnanosť, korupciu či rozhádanosť koalíčných partnerov.

Zhruba od roku 2000 môžeme pozorovať zmenu v politickej kultúre krajiny. Polarizácia spoločnosti, založená najmä na otvorenom nepriateľstve koalície a opozície, sa začala zmenšovať. Do veľkej miery sa to dá pripísať HZDS a jeho snahe dostať sa z politickej izolácie.⁴⁸

Po voľbách roku 2002 sa na rozdiel od povolebného vývoja predošlých volieb podarilo vytvoriť vo svojej podstate názorovo homogénnu koalíciu, respektíve, prinajmenšom oveľa

⁴⁵ STENA, Ján: *Parlamentné voľby 1998 v SR - uskutočnená výzva*. Sociológia - Slovak Sociological Review 1:31-50.

⁴⁶ PRIDHAM, Geoffrey: *The European Union's Democratic Conditionality and Domestic Politics in Slovakia: The Mečiar and Dzurinda Governments Compared*. Europe-Asia Studies, Vol. 54, No. 2 (Mar., 2002), s. 2

⁴⁷ KOPEČEK, Lubomír a BELKO, Marián a HAVLÍK, Vlastimil a SEDLÁR, Jaromír: *Od Mečiara k Dzurindovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desaťletí samostatnosti*. Brno: Masarykova Univerzita, 2003, s. 25. ISBN 80-210-3136-0,

⁴⁸ KOPEČEK, Lubomír a BELKO, Marián a HAVLÍK, Vlastimil a SEDLÁR, Jaromír: *Od Mečiara k Dzurindovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desaťletí samostatnosti*. Brno: Masarykova Univerzita, 2003, s. 27. ISBN 80-210-3136-0

menej heterogénnu. ⁴⁹Vláda bola zostavená z SDKÚ (novej strany Mikuláša Dzurindu), SMK, KDH a ANO (Aliancia nového občana – vedená Pavlom Ruskom). Táto koalícia, ktorá sa opierala o podporu 78 poslancov, priviedla napokon v máji 2004 Slovenskú republiku do Európskej únie.

7. Slovensko na ceste do EÚ

7.1 Prvé kroky do EÚ

Dlhé roky vyzerala Európa ako rigidný dvojblok proti sebe brojacích ideológií. V histórii bezprecedentná stabilita hraníc ruka v ruke so zabetónovaným režimom vyznávajúcim socialistickú marxisticko-leninskú ideológiu na východ od železnej opony odrádzali aj tých najväčších idealistov od myšlienok prípadnej integrácie Česko-Slovenska do západných štruktúr. Pevné miesto Československej socialistickej republiky bolo vo Varšavskej zmluve a Rade vzájomnej hospodárskej pomoci. Vietor zmien priniesol spoločenské a politické obrodenie s vyvrcholením na konci 80-tych rokov s vyvrcholením v roku 1989.

Zahraničnopolitická orientácia Česko-Slovenska sa zmenila o 180 stupňov práve po týchto udalostiach. Už v roku 1988 došlo k prvej forme spolupráce – socialistické Česko-Slovensko nadviazalo diplomatické vzťahy s EHS v nadväznosti na začínajúcu kooperáciu RVHP. Zmluvy však dlhé trvanie nemali, vo svetle udalostí roku 1989, ale jednalo sa o prvé zblíženie Česko-Slovenska s EHS/EÚ⁵⁰.

Integráciu Česko-Slovenska do európskych štruktúr sa podarilo rozbehnúť a vznikali nové dohody a iné formy spolupráce. Krajina, po novom už ČSFR, dosiahla zaradenie do Všeobecného systému colných preferencií v roku 1991. Šestnásteho decembra 1991 bola podpísaná Asociačná dohoda medzi ČSFR a EHS. Táto dohoda však musela prechádzať zložitým procesom ratifikácie, a tak vznikol kompromis – takzvaná Dočasná dohoda, ktorá prakticky kopírovala ekonomicko-obchodnú časť Asociačnej dohody.

⁴⁹ KOPEČEK, Lubomír a BELKO, Marián a HAVLÍK, Vlastimil a SEDLÁR, Jaromír: *Od Mečiara k Dzurindovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desaťletí samostatnosti*. Brno: Masarykova Univerzita, 2003, s. 27. ISBN 80-210-3136-0

⁵⁰ MATISOVÁ, Andrea: *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie*. Medzinárodné Otázky, 11(2). Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2002, s. 133.

V dôsledku politického vývoja v roku 1992 a následne v roku 1993 Asociačná dohoda ČSFR s EHS nikdy nestihla vstúpiť do platnosti a záväzky vyplývajúce z dohôd s EHS na seba prebrali nové nástupnícke štáty – Česká republika a Slovenská republika.⁵¹

Slováci ako národ nikdy nemali svoj vlastný, nezávislý štát. Dalo by sa namietat', že v období rokov 1939-1945 existovala forma samostatného štátu slovenského národa. Avšak, tento mladý štát silno závisel v zahraničnej a aj domácej politike na Nemeckej ríši, ktorá ho sčasti aj stvorila. Navyše, na začiatku deväťdesiatych rokov tu bola veľká časť obyvateľstva, ktorá buď bola ľahostajná k politickému osudu národa, nevedela sa rozhodnúť či dokonca ľutovala alebo bojovala proti rozpadu federácie. V slovenskej spoločnosti akosi absentovala skúsenosť so spravovaním si vlastných záležitostí bez toho, aby sa vina mohla zval'ovať na iných, najmä cudzie autority. Rozdelenie federácie sa udialo síce legálne, ale nie legitímne – nebolo vypísané a zorganizované žiadne referendum o budúcnosti krajiny, o jej osude rozhodli politici. Dokonca aj krátko po rozdelení sa objavovali prieskumy, ktoré poukazovali na skutočnosť, že Slováci, respektíve občania SR by podporili udržanie federácie s Českom.

Táto nálada sa premietala zo spoločnosti do inštitúcií a opačne – nové zahraničnopolitické inštitúcie mladého štátu často len slepo kopírovali bývalú líniu federácie. Obyvateľstvo, ktoré si nevedelo istú dobu zvyknúť na realitu nového štátu a malo problém sa s ním stotožniť, zákonite o to ťažšie pracovalo s myšlienkami európskej integrácie. V tejto problematike SR bežala, dalo by sa povedať, na "zotrvačník". V skratke, problémom mladej republiky bolo nezodpovedanie dvoch základných otázok – kto sme, a kam chceme patriť. Na povrchu sme síce mohli počuť jasné deklarácie o príslušnosti nášho národa k západnej civilizácii, ktorá jasne určovala naše ďalšie smerovanie, tieto verejné frázy sa však len ťažko pretavovali do osobného presvedčenia o pravde takýchto deklarácií.⁵²

Mnohí si európsku integráciu predstavovali ako čisto ekonomicko-politický proces, plný právnického jazyka a čísel. V nadväznosti na predchádzajúci odstavec spomeniem, že smerovanie Slovenska do EÚ bolo aj silno hodnotovým procesom. Tento proces síce nie je tak viditeľný, ako prístupový proces podľa zákonov, medzinárodných dohôd a zmlúv, ale je nemenej dôležitou súčasťou.

⁵¹ MATISOVÁ, Andrea: *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie*. Medzinárodné Otázky, 11(2). Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2002, s. 133.

⁵² DULEBA, Alexander a LUKÁČ, Pavol a WLACHOVSKÝ, Miroslav: *Zahraničná politika Slovenskej republiky: východiská, stav a perspektívy*. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku – Friedrich Ebert Stiftung, 1998, s.6. ISBN 80-967745-4-9

Integrovať totiž nemožno len právny systém a ekonomiku, vstupom do EÚ sa krajina zaväzuje aj dodržiavať európske hodnoty. Slovenská verejnosť mala problém tieto hodnoty uznať okamžite a v plnej vážnosti. Dali by sa zjednodušiť na pár pojmov – poznanie, humanizmus, sloboda, mravnosť.⁵³ Pochybovalo sa, či bola spoločnosť, ktorá prežila stáročia v monarchii, potom krátky úsek mladej demokracie v Prvej československej republike, Druhú svetovú vojnu prežila v ľudáckom režime a od roku 1948 sa viac ako 40 rokov dusila v socialistickom totalitnom, neskôr autoritatívnom režime, pripravená adoptovať si pojem sloboda. Sloboda v zmysle slobody konania, ktoré však prináša so sebou zodpovednosť za výsledky tohto konania. Slováci boli prvíkrát nútení priznať si, že sú zodpovední už len sami za seba, už sa nedala hodiť vina na Čechov, či Maďarov.

Vývoj inštitúcií na Slovensku bol, miene povedaná, chaotický. Zatiaľ čo demokratické inštitúcie oficiálne fungovali, vládnuca moc ich silu oslabovala. Vladimír Mečiar a jeho vláda s malou parlamentnou väčšinou padla v marci 1994, najmä kvôli vnútrostraníckym problémom. Na prelome septembra a októbra 1994 sa uskutočnili predčasné parlamentné voľby. V týchto voľbách vyhralo HZDS v koalícii s Roľníckou stranou Slovenska a spolu so Slovenskou národnou stranou a krajne ľavicovou stranou Združenie robotníkov Slovenska zostavili vládu. Tieto voľby však nespôsobili len výmenu elít v krajine, HZDS sa snažilo aj o samotnú zmenu politického a volebného systému – jednou z hlavných reforiem mal byť prechod na prezidentský systém. HZDS však nemala v parlamente s koalíčnými partnermi ústavnú väčšinu a aj keď na zmenu volebného zákona stačila väčšina parlamentná, SNS a RSS s danými zmenami nesúhlasili, pretože by ich to samých poškodilo. Tento štýl politiky HZDS sa však stával trňom v oku európskych inštitúcií, a Slovensko bolo vynechané v prvom kole euro-atlantického integračného procesu.⁵⁴

7.2 Rozširovanie EÚ

Základy Európskej únie boli položené v roku 1952 vznikom Európskeho spoločenstva pre uhlie a oceľ (ESUO). Túto organizáciu zakladalo 6 štátov západnej Európy – Francúzsko, Taliansko, Nemecko, Luxembursko, Belgicko, Holandsko. Tieto štáty si uvedomovali, že po devastujúcej Druhej svetovej vojne je nevyhnutný projekt európskej spolupráce.⁵⁵ Avšak,

⁵³ *Souvislosti evropské integrace*. Sborník příspěvků ze XXXII. vědecké konference o systémovém inženýrství SI 2000, s. 58. Hradec Králové: Nakladatelství Gaudeamus, 2000. 1. vydanie.

⁵⁴ *Central Europe in transition: Towards EU membership*. Varšava: Regional Studies Association, Polish Section, 2001, s.161. ISBN 83-88495-56-9

⁵⁵ PITROVÁ, Markéta a FIALA, Petr: *Evropská Unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 51. ISBN 978-80-7325-450-6

v čase, kedy ESÚO vznikalo, bol európsky kontinent rozdelený na dva tábory – západné, prevažne demokratické režimy a východné režimy založené na ľudovej demokracii a socializme.

Po Rímskych zmluvách z roku 1958 bol ďalší level európskej integrácie inštitucionalizovaný v založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EHS) a Euratomu. V roku 1973 prišlo k prvému rozšíreniu. Po Suezskej kríze a odchode Charlesa de Gaulleho z postu francúzskeho prezidenta sa otvorila cesta pre vstup Spojeného kráľovstva. Na základe toho a zároveň so Spojeným kráľovstvom vyjadrili vôľu vstúpiť aj Nórsko, Dánsko a Írsko. Nórske kráľovstvo však napokon od vstupu do Európskych spoločenstiev (ES) ustúpilo na základe domáceho referenda, ktoré vstup odmietlo.⁵⁶

V 80. rokoch prišli ďalšie dve vlny rozšírenia. V roku 1981 vstúpilo do ES Grécko a o päť rokov neskôr ho nasledovali Španielsko a Portugalsko.

Po páde železnej opony sa v Európe začala formovať úplne nová geopolitická situácia. V roku 1993 bola na základe Maastrichtskej zmluvy založená Európska únia.

Takzvaná „európska dvanásťka“ štátov na základe multilaterálnych rokovaní dospela k tomu, že pri novej geopolitickej situácii v Európe je rozširovanie Európskej únie smerom na východ jedna z reálnych možností ďalšieho vývoja. Bolo však nutné zaručiť, že kandidátske krajiny sú pripravené na vstup do Európskej únie po viacerých ohľadoch.

Dohody asociovaných krajín s EÚ síce dodávali jasné kontúry vzťahu EÚ s týmito krajinami, avšak nezahŕňali postup a vývoj ďalších vzťahov po tom, čo dané krajiny budú schopné dokončiť svoj prístupový proces do únie. Prvé obrysy kritérií na členstvo v EÚ obsahovala už Maastrichtská zmluva, ale ozajstný prelom v tejto oblasti nastal po summite Európskej rady v Kodani, ktorý sa konal v júni 1993.⁵⁷

Výstupy z tohto stretnutia položili základy politiky EÚ v oblasti rozširovania. Krajiny EÚ sa zhodli, že „asociované krajiny strednej a východnej Európy, ktoré si to želajú, sa stanú členmi Európskej únie.“⁵⁸ Bolo však odsúhlasené, že každá členská krajina, ktorá by chcela do EÚ

⁵⁶ BACHE, Ian a GEORGE, Stephen: *Politics in the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 540-542. ISBN 978-0198781899

⁵⁷ PITROVÁ, Markéta a FIALA, Petr: *Evropská Unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 51. ISBN 978-80-7325-450-6

⁵⁸ MATISOVÁ, Andrea: *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie*. Medzinárodné Otázky, 11(2). Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2002, s. 135.

vstúpiť, musí splniť kritériá zaručujúce pripravenosť na tento krok. Tieto kritériá boli podľa miesta konania summitu pomenované ako kodanské kritériá.

7.3 Kodanské kritériá

Tieto kritériá boli predchodcami pravidiel obsiahnutých neskôr v článku 49 Dohody o Európskej únii (Treaty on European Union – TEU). Samotné kodanské kritériá vychádzali z už čiastočne zaužívaných pravidiel vzťahujúcich sa na členské či kandidátske krajiny Európskej únie. Je však pravdou, že po prijatí kodanských kritérií neexistoval spôsob, ako ich priamo vzťahovať na štáty, ktoré už boli členmi EÚ.⁵⁹

Kritériá obsahovali dve základné kategórie:⁶⁰

- Politickú
- Ekonomickú

V rámci politických kritérií boli štáty povinné preukázať, zabezpečiť a dlhodobo udržiavať inštitúcie zaručujúce demokraciu, vládu právneho štátu, práva národnostných menšín a iné ľudské práva.

Ekonomické kritériá zahŕňali viaceré markoekonomické ukazovatele, ale princíp spočíval v garancii toho, že ekonomika kandidátskeho štátu je trhová, konkurencieschopná voči potenciálnym partnerom v EÚ a vie sa vyrovnáť s ekonomickým tlakom týchto krajín.

Mimo týchto dvoch kategórií sa museli novo pristupujúce štáty zaviazat', že budú schopné v dlhodobom horizonte naplniť ciele politickej, hospodárskej a menovej únie.⁶¹

7.3.1 Kodanské kritériá ako „páka“ EÚ v slovenskej politickej sfére

Kodanské kritériá boli monitorované priebežne. V praxi to znamená, že ak ich kandidátska krajina spĺňala, neznamenalo to, že už je mimo obligá a môže z ich dodržiavania poľaviť.⁶²

⁵⁹ HILLION, Christophe: *The Copenhagen Criteria and Their Progeny. EU enlargement*. Oxford: Hart Publishing, 2004, 22 s.

⁶⁰ MATISOVÁ, Andrea: *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie*. Medzinárodné Otázky, 11(2). Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2002, s. 135.

⁶¹ tamtiež

⁶² PRIDHAM, Geoffrey: *The European Union's Democratic Conditionality and Domestic Politics in Slovakia: The Mečiar and Dzurinda Governments Compared*. Europe-Asia Studies, Vol. 54, No. 2 (Mar., 2002), s. 207

Mnohí autori na Slovensku, ale aj v zahraničí, sa venovali problematike kodanských kritérií a ich vplyvu ako nástroja Európskej únie pri presadzovaní vlády práva (rule of law) a dodržiavaní práv menšín.

Dôvodom, ktorý robí prípad SR a jej prístupový proces do EÚ zaujímavým je najmä fakt, že na summite Európskej rady v Luxemburgu v dňoch 12.-13. decembra 1997 bol vyslovený nesúhlas s pokračovaním prístupového procesu, kdežto po summite v Helsinkách na konci roku 1999 už SR dostala zelenú.

Tim Haughton z Centre for Russian and East European studies vo svojom výskume pre konferenciu EUSA v roku 2007 sa venuje práve tejto analýze a posudzuje, do akej miery bol prístupový proces faktorom v slovenskom politickom dianí.

V tomto výskume Haughton spomína, že v období 1994-1998 sa kodanské kritériá, ich neplnenie Slovenskou republikou a demarše, ktoré Slovenská republika dostávala či už od Európskej únie alebo Spojených štátov amerických, výrazne neprejavili na domácej politickej scéne. Haughton argumentuje, že vládna koalícia na čele s HZDS neprejavila iniciatívu zmeniť alebo upraviť svoju politiku a metódy na základe zahranično-politickej kritiky. Vláda Vladimíra Mečiara sa skôr obrnila voči tejto kritike.⁶³

Veľmi podobný prípad je aj zakladanie či vznik politických strán. Slovenské politické strany, ktoré v tomto období vznikali, často mávali za cieľ práve vstup do EÚ, ale žiadna z nich nevznikla priamo na tento účel. Motivácia ich vzniku bolo predovšetkým zlepšenie domácej politickej situácie. Dokonca aj Slovenská demokratická koalícia (SDK), ktorá do veľkej miery zakladala svoj volebný program práve na slovenských aspiráciách na vstup do EÚ bola primárne založená ako odozva na zmarené referendum o vstupe do NATO v roku 1997.⁶⁴

Tento predikát však neplatí pri vytváraní vládnucich či predvolebných koalícií. Naopak, v tomto hralo práve nedodržiavanie kodanských kritérií a zahraničná politika dosť závažnú rolu. Vzťah Vladimíra Mečiara k EÚ mal vo svojej podstate dve tváre. Oficiálne boli HZDS aj vládna koalícia podporovateľmi integrácie SR do EÚ, čo dokazuje aj oficiálna žiadosť

⁶³ HAUGHTON, Tim: *What does the case of Slovakia tell us about the EU's Active Leverage?* Birmingham: Centre for Russian and East European Studies, European Research Institute, University of Birmingham. EUSA Tenth Biennial International Conference Montreal, Canada, 17.-19. mája 2007, Panel 10C.

⁶⁴ *tamtiež*, s. 6

o začatie prístupového procesu, ktorú podal premiér Mečiar 27. júna 1995.⁶⁵ Reálne však bol na slovenskú a v európskych štruktúrach všeobecne prítomný naratív o tom, že s Mečiarovou vládou sa SR do EÚ nedostane.⁶⁶ Opozičné strany teda kalkulovali s tým, že po tom, ako odstavia HZDS od vládnej moci, budú schopné úspešne obnoviť prístupový proces. Po voľbách 1998 bol tento prístup jasne manifestovaný v širokej koalícii SDK, SDL (Strana demokratickej ľavice), SMK (Strana maďarskej koalície) a SOP (Strana občianskeho porozumenia).

7.4 Oficiálna prihláška SR

Summit Európskej rady v Essene v decembri 1994 priniesol dohodu o zásadnej stratégii EÚ pri prijímaní kandidátskych krajín z postsovietskeho priestoru a zo strednej a východnej Európy. Nazývala sa *predvstupová stratégia* a vychádzala z konceptu kodanských kritérií. Obsahovala 4 základné piliere, ktorými boli plnenie európskych dohôd; založenie *štruktúrovaného dialógu* medzi Európskou úniou a asociovanými krajinami a kandidátmi na vstup; prípravný proces týchto krajín na vstup na spoločný trh EÚ; poskytnutie podpory kandidátskym krajinám pomocou programu PHARE.⁶⁷

Ďalší summit Európskej rady v Cannes v júni 1995 nadväzoval na závery z Essenu a na predvstupovú stratégiu. V Cannes prijali členské štáty EÚ dokument, ktorý mal stanovovať podrobnosti o približovaní legislatívy kandidátskych krajín k európskej legislatíve – tzv. *Bielu knihu* o príprave asociovaných krajín strednej a východnej Európy na integráciu do vnútorného trhu Únie.⁶⁸ Tento dokument pripravoval podrobný časový harmonogram, ktorý by štáty mali splniť pri implementovaní legislatívnych noriem potrebných pri vstupe na spoločný trh. Práve v tomto prípade môžeme hovoriť o europeizácii legislatívneho systému.

Tento summit bol zároveň aj príležitosťou pre vládu SR, ktorá 27. júna 1995 podala oficiálnu žiadosť o vstup do EÚ. Tento krok bol len logickým vyústením procesov nasledujúcich po

⁶⁵ MATISOVÁ, Andrea: *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie*. Medzinárodné Otázky, 11(2). Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2002, s. 137

⁶⁶ HAUGHTON, Tim: *What does the case of Slovakia tell us about the EU's Active Leverage?* Birmingham: Centre for Russian and East European Studies, European Research Institute, University of Birmingham, s.4

⁶⁷ Program PHARE bol vytvorený Európskou úniou ako podporný program pre krajiny strednej a východnej Európy. Poskytoval analytickú a inštitucionálnu podporu pri transformácii krajín podľa európskych štandardov. Program týchto projektov bol vypracovaný do roku 2003 a samotné projekty prebiehali do roku 2006.

⁶⁸ MATISOVÁ, Andrea: *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie*. Medzinárodné Otázky, 11(2). Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2002, s. 136

uvedení kodanských kritérií a po podpísaní (Slovinsko, Litva, Lotyšsko, Estónsko), respektíve implementovaní (Slovensko, Maďarsko, Česká republika, Poľsko, Rumunsko, Bulharsko) Európskych dohôd s viacerými krajinami regiónu. Spolu s Maltou, Cyprom a Tureckom, ktoré podali prihlášky ešte v skoršom období, sa tieto krajiny zaradili do zoznamu trinástich kandidátskych krajín EÚ.⁶⁹

V decembri 1995 sa konal summit Európskej rady v Madride. Tento summit rezultoval vo viacerom významných výstupov. K hlavným pilierom kodanských kritérií sa pridalo aj tzv. *administratívne kritérium*. Úlohou tohto kritéria bolo zabezpečiť, aby sa inštitucionálne, politické a legislatívne zmeny požadované Európskou úniou pretavili do spoločnosti za pomoci súdnych a administratívnych štruktúr.⁷⁰ Na tomto summite sa členské štáty EÚ uzniesli na vypracovaní dvoch dokumentov, a to dokument o hodnotení žiadostí o členstvo, ktoré by zároveň hodnotili rozsah plnenia kritérií členskými štátmi, a dokument o návrhu nového rozpočtu EÚ na obdobie po roku 1999, ktorý by reflektoval možnosti rozšírenia únie a nechával priestor na výdavky súvisiace s týmto procesom.⁷¹

7.5 Neplnenie politických kritérií

Zatiaľ čo odborná debata o budúcnosti EÚ a jej nutnej reorganizácie dopadla úspešne a rezultovala v podpísaní Amsterdamskej zmluvy v októbri 1997⁷², požadovaný dokument o analýze pripravenosti bol na verejnosť uvedený v júli 1997 a dostal názov *Agenda 2000*. Celkové hodnotenie Slovenska v tomto dokumente vyznelo negatívne. Vo sfére aproximácie legislatívy a v ekonomických kritériách bola síce SR hodnotená kladne, ako nedostatočné sa ukázalo plnenie politickej časti.⁷³ Európska komisia týmto reagovala na viaceré prešľapy Mečiarovej vlády, ktoré som už v práci popisoval.

V roku 1998 boli kandidátske krajiny pripravené na pozvánku do ďalšej fázy integračného procesu. Medzi odbornou aj laickou verejnosťou bol rozšírený názor, že EÚ bude v záujme integrácie nových členov a svojho rozšírenia prižmurovať oči nad potenciálnymi odchýlkami

⁶⁹ MATISOVÁ, Andrea: *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie*. Medzinárodné Otázky, 11(2). Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2002, s. 137

⁷⁰ Madrid European Council 15 and 16 December 1995 Presidency Conclusions. Európsky parlament [cit. 02-05-2021].

⁷¹ MATISOVÁ, Andrea: *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie*. Medzinárodné Otázky, 11(2). Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2002, s. 137

⁷² Amsterdamská zmluva. Európsky parlament [cit. 04-05-2021].

⁷³ MATISOVÁ, Andrea: *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie*. Medzinárodné Otázky, 11(2). Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2002, s. 137

od pravidiel stanovených v kodanských kritériách.⁷⁴ Práve to sa však ukázalo ako nepravdivé tvrdenie, keďže v tomto roku Európska komisia po zvážení situácie zaslala Slovenskej republike *negatívne* stanovisko k pokračovaniu prístupového procesu. V odôvodnení sa spomínalo nedodržiavanie politickej časti kodanských kritérií. Presnejšie, Európska komisia kritizovala, že SR „*nedodržuje v uspokojivej miere politické podmienky určené Európskou radou v Kodani kvôli nestabilite inštitúcií v SR a nedostatku ich ukotvenia v politickom živote a problémom, ktoré sa vyskytujú pri fungovaní slovenskej demokracie.*“⁷⁵

Prvý z pravidelných reportov Európskej komisie k situácii v SR sa venoval najmä politickej situácii a vo svojej podstate bol analýzou Mečiarovej vlády počas rokov 1997 až 1998. Tento report vo svojom hodnotení opäť uviedol, že v SR Európska komisia pozoruje „*nedostatok stability inštitúcií, ktoré majú garantovať demokraciu, vládu práva (rule of law) a ochranu ľudských práv.*“⁷⁶ Na druhú stranu, report, ktorý zahŕňal časové obdobie už aj po parlamentných voľbách 1998, sa zmenil s nádejou aj o výmene vládnych strán.⁷⁷

Slovenská republika teda bola zaradená do tzv. *screeningového* procesu. Paradoxne, tento vývoj bol Vladimírom Mečiarom prezentovaný ako úspech slovenskej zahraničnej politiky. Mečiar sa vyjadril, že: „*Zo všetkých strán sme dostali gratulácie k výsledku a stretávali sme iba priateľské a usmiate tváre.*“⁷⁸

Naproti tomu, Jean Claude Juncker, v tom čase premiér Luxemburska, ktoré bolo predsedajúcou krajinou, vysvetľoval, prečo SR nebola vyradená z prístupového procesu slovami: „*Existuje Slovensko, existuje slovenská vláda, existuje aj päť miliónov slovenských mužov a žien, ktorých miesto je v strede Európy. Na to by sme nemali zabúdať pri všetkej nevôli nad tým, čo robí pán Mečiar...*“⁷⁹

⁷⁴ PRIDHAM, Geoffrey: *The European Union's Democratic Conditionality and Domestic Politics in Slovakia: The Mečiar and Dzurinda Governments Compared.* Europe-Asia Studies, Vol. 54, No. 2 (Mar., 2002), s. 209

⁷⁵ *Agenda 2000: 3. The Opinions of the European Commission on the Applications for Accession.* Brusel: Európska komisia, 1997.

⁷⁶ *Enlargement 98, Commission Report, Slovakia.* Brusel: Európska komisia, 1998, s. 13

⁷⁷ PRIDHAM, Geoffrey: *The European Union's Democratic Conditionality and Domestic Politics in Slovakia: The Mečiar and Dzurinda Governments Compared.* Europe-Asia Studies, Vol. 54, No. 2 (Mar., 2002), s. 209

⁷⁸ *Slovenská cesta do únie: od Mečiara po vstup.* sme.sk [cit. 03-05-2021].

⁷⁹ *tamtiež*

8. Prístupový proces po voľbách 1998

8.1 Postoj EÚ k novej vláde

Po voľbách 1998 prejavili zahraniční pozorovatelia pozitívne názory na zmenu politickej situácie na Slovensku. Európska komisia spolu s európskym parlamentom vyjadrili nádej, že tieto zmeny povedú aj k návratu SR k plneniu kodanských kritérií. Napriek tomu na summite vo Viedni na konci roka 1998 nebol status SR v prístupovom procese prehodnotený. Od volieb totiž uplynuli len tri mesiace a tento čas považovala Európska komisia za príliš krátky na dosiahnutie konsolidácie demokratických pomerov v krajine. Dôležitou zmenou oproti predošlému obdobiu však bolo zriadenie tzv. Pracovnej skupiny medzi SR a EÚ na vysokej úrovni, ktorá významne pomohla Slovensku pri napredovaní v prístupovom procese.⁸⁰

8.2 Obnovenie procesu

V decembri 1999 sa konal summit Európskej rady v Helsinkách. Tento summit bol dôležitým míľnikom pri ďalšom postupe členských štátov EÚ, ktoré sa dohodli na otvorení rokovaní o vstupe so SR. Na summite bolo tiež skonštatované, že Slovensko v roku 1999 splnilo kodanské kritériá a je tak vhodnou kandidátskou krajinou.⁸¹ Vo vývoji udalostí bol tento summit tak želaným zvratom a vytvoril podmienky pre úplne novú rovinu vzájomných vzťahov medzi Slovenskom a Európskou úniou. Na druhej strane, aj napriek tomuto úspechu museli slovenskí zástupcovia na bilaterálnych rokovaníach počítať s dvojročným sklzom oproti ostatným kandidátskym štátom v regióne.

Február roku 2000 priniesol kruciálny úspech slovenskej zahraničnej politiky. Slovenská republika začala s Európskou úniou oficiálne rokovať o členstve.⁸² Z dôvodu spomínaného sklzu čakalo slovenských aj európskych vyjednávačov množstvo práce. Bolo totiž nutné prebrať úijnú legislatívu a taktiež *acquis*⁸³ EÚ.

⁸⁰ LOMBARDINI, Veronika a KUDERJAVÝ, Ján a KURUCZ, Milan: *Cesta Slovenska do Európskej únie*. Medzinárodné otázky, Vol. 8, No. 1, Európska integrácia/ European Integration, 1999, str. 138

⁸¹ MATISOVÁ, Andrea: *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie*. Medzinárodné Otázky, 11(2). Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2002, s. 140

⁸² *Slovenská cesta do únie: od Mečiara po vstup*. sme.sk [cit. 03-05-2021]

⁸³ Acquis EÚ je zbierka výsledkov legislatívnej činnosti EÚ. Tento súhrn je tvorený zmluvami a právnymi aktami orgánov únie (primárne a sekundárne právo EÚ).

V tomto období bol nastavený aj časový rámec procesu – rokovania mali byť ukončené koncom roka 2002 a za predbežný dátum vstupu SR do EÚ sa stanovil 1. január 2004.⁸⁴ Už do mája 2001 dokázali slovenskí vyjednávači uzavrieť 16 negociačných kapitol z 30. Týmto krokom SR dobehla svojich susedov a vrátila sa do ich skupiny žiadateľov o členstvo.⁸⁵

V koncoročnej správe Európskej komisie za rok 2001 sa uvádzalo, že Slovensko dokáže plniť kritériá, predovšetkým ekonomické. V správe sa však vyskytla aj kritika. Slovenskej republike bola vytknutá nedostatočná nezávislosť justície, problémy s potláčaním korupcie a dlhodobo neudržateľná situácia rómskej menšiny.⁸⁶

Počas roku 2002 SR postupne úspešne uzatvárala ďalšie negociačné kapitoly a v decembri 2002, počas predsedníctva Dánska, bola uzatvorená aj posledná, tridsiata. Zostalo ešte vyriešiť finančnú problematiku, ktorá bola spoločná pre všetky kandidátske krajiny, a všetkých 15 členov EÚ muselo tieto kroky schváliť.⁸⁷

V apríli 2003 Európsky parlament hlasoval o podpísaní Zmluvy o pristúpení k EÚ. Tento návrh bol veľkou väčšinou (521 poslancov za, 21 proti, 25 sa zdržalo) schválený.⁸⁸

Štrnásteho apríla 2003 schválila členstvo SR v EÚ Rada Európskej únie, zložená z ministrov zahraničných vecí členských štátov. O dva dni neskôr podpísali prezident Rudolf Schuster a predseda vlády Mikuláš Dzurinda na summite v Aténach Zmluvu o pristúpení k EÚ.⁸⁹

8.3 Referendum o vstupe do EÚ v roku 2003

V dňoch 16. – 17. mája sa na Slovensku konalo referendum o vstupe SR do EÚ. Referendum malo len jednu otázku: „Súhlasíte s tým, aby sa Slovenská republika stala členským štátom Európskej únie?“⁹⁰

Účasť v referende dosiahla 52,15%⁹¹ a referendum tak bolo platné. Dodnes je toto referendum jediným platným v histórii samostatného Slovenska.

Z ľudí, ktorí prišli hlasovať, zvolilo odpoveď „Áno“ 92,46%⁹² zúčastnených voličov.

⁸⁴ MATISOVÁ, Andrea: *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie*. Medzinárodné Otázky, 11(2). Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2002, s. 141

⁸⁵ *Slovensko a Európska únia*. Euractiv [cit. 06-05-2021]

⁸⁶ *Slovensko a Európska únia*. Euractiv [cit. 06-05-2021]

⁸⁷ tamtiež

⁸⁸ *Slovenská cesta do únie: od Mečiara po vstup*. sme.sk [cit. 03-05-2021]

⁸⁹ *Udalosť po udalosti, ako Slovensko vstupovalo do EÚ*. teraz.sk [cit. 02-05-2021]

⁹⁰ SAWICKI, Andrzej: *Kampaň pred referendom o vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie*. Politické vedy 4:65-84

⁹¹ *Účasť oprávnených občanov v referende (relatívne údaje)*. Štatistický úrad SR. [cit. 02-05-2021].

⁹² tamtiež

Prvého júla 2003 ratifikovala Národná rada SR Zmluvu o pristúpení k EÚ.⁹³ Z prítomných poslancov hlasovali proti len poslanci za KSS.⁹⁴ Nič už nestálo v ceste, aby Slovenská republika 1. mája 2004 oficiálne vstúpila do Európskej únie a stala sa tak členskou krajinou.

9. Verejná debata o prístupovom procese SR do EÚ

9.1 Charakteristika zastúpenia európskych tém v diskurze

V tejto časti bakalárskej práce sa autor venuje samotnej verejnej debate ohľadom prístupového procesu Slovenskej republiky do EÚ. V prvej časti na základe odborných zdrojov opisuje jednotlivé aspekty tejto debaty, pričom sa venuje aj prístupu politických strán v tejto problematike.

Po nežnej revolúcii v novembri 1989 a následných demokratických zmenách nebolo v Česko-Slovensku a neskôr samostatnom Slovensku moc pochýb o tom, že by sa krajina mala v istom zmysle integrovať do západných štruktúr, ktoré predstavovali najmä Európska únia a NATO. V spoločnosti a politickom živote však existovali prúdy, ktoré integráciu do západných štruktúr nepovažovali za prioritu a niektoré z politických strán dokonca boli vyslovene proti.⁹⁵

Koncept europeizácie sa často aplikuje na politické strany na Slovensku a ich predvolebné programy. Táto problematika bola už riešená aj v iných bakalárskych či diplomových prácach. Ako už bolo spomenuté, v systéme slovenských politických strán môžeme o europeizácii hovoriť len v obmedzenom slova zmysle. Inštitucionálne nemal v období prístupového procesu SR do EÚ tento proces výraznejší dosah na vytváranie nových politických strán a zoskupení.

Naopak, pri skladaní koalícií a politickom boji bola tematika európskej integrácie, najmä v období rokov 1996-1998, veľmi silno zastúpená⁹⁶. Pri ideovej konfrontácii dvoch postojov

⁹³ *Slovensko a Európska únia*. Euractiv [cit. 06-05-2021]

⁹⁴ *Slovenská cesta do únie: od Mečiara po vstup*. sme.sk [cit. 04-07-2021]

⁹⁵ BOKŠA, Vladimír: *Vývoj slovenského stranického euroskepticizmu v programoch politických strán po súčasnosti*. 9. študentská vedecká konferencia, 2013, s.1

⁹⁶ MESEŽNIKOV, Grigorij: *Prezentácia vzťahu Európska únia — Slovensko hlavnými politickými aktérmi*. Medzinárodné otázky, 1999, s.18.

voči integrácii do EÚ, NATO či iných západných štruktúr obe strany využívali šablónu základných argumentov a naratívov.

Tieto dva postoje sme v rámci tejto práce označili ako *pro-integračné* a *anti-integračné*.

9.2 Hlavné argumenty pro-integračných strán a prúdov

Vo všeobecnosti sa v slovenskom verejnom diskurze od zástancov integrácie ako argumenty objavovali hodnotové otázky v spojení s pragmatickými dôvodmi. Tieto strany argumentovali kultúrno-civilizačnou príslušnosťou slovenskej spoločnosti k západnej Európe a nutnosťou aplikovať jej civilizačné normy do slovenského verejného života. Z pragmatických dôvodov medzi argumenty patrili:

už existujúca orientácia ekonomiky SR na krajiny Európskej únie;

veľké obchodné a ekonomické možnosti, výhody pre slovenské firmy a výrobcov po získaní prístupu na spoločný európsky trh (voľný pohyb tovaru a osôb, koniec dovtedajšej colnej a ochranárskej politiky a podobne);

prístup k finančným injekciám pomocou eurofondov, zvýšenie dôveryhodnosti a prediktability v očiach zahraničných investorov;

hlas v európskych inštitúciách a možnosť ovplyvniť dianie zvnútra.

Napokon, zástancovia integrácie zdôrazňovali, že vstupom do EÚ sa posilnia demokratické mechanizmy v SR a získame nad nimi silný externý ochranný orgán, čo bola vtedy veľmi aktuálna téma. ⁹⁷

9.3 Hlavné argumenty anti-integračných strán a prúdov

Zástupcovia tohto tábora, podobne ako pro-imigračný prúd, využívali argumenty založené na idealizme a hodnotách spojené s pragmatickými dôvodmi. Medzi hlavné ideovo-kultúrne dôvody odmietania bližšej integrácie do západných a európskych štruktúr patrilo predovšetkým argument o suverenite Slovenskej republiky. SR totiž ako suverénny štát vznikla až v roku 1993 po mnohých desaťročiach a storočiach príslušnosti slovenského etnika, neskôr národa, k iným štátnym celkom⁹⁸. Istá časť obyvateľstva, predovšetkým národne založená (voliči

⁹⁷ MESEŽNIKOV, Grigorij: *Prezentácia vzťahu Európska únia — Slovensko hlavnými politickými aktérmi*. Medzinárodné otázky, 1999, s.19

⁹⁸ Tzv. Slovenský štát, útvar, ktorý sa nachádzal na našom území počas Druhej svetovej vojny, podľa väčšiny politologických či historických výskumov nemôže byť označený ako suverénny štát.

SNS⁹⁹), bola citlivá na akékoľvek kroky, ktoré by čo i len časť tejto suverénnej rozhodovacej moci mali preniesť na externý subjekt (v tomto prípade EÚ). Títo občania či politické strany operovali s pravdivou informáciou, že SR by sa pri vstupe do EÚ naozaj musela postupom času vzdať istých právomocí v prospech vyššieho celku, čo už sa ostatne ukazovalo pri procese europeizácie legislatívy a inštitúcií.

Medzi ďalšie hlavné argumenty anti-integračných prúdov v politike patrili:

Tvrdenie, že integračný proces v Európe je výhodný pre bohaté štáty západnej Európy;

Rozširovanie západného, predovšetkým nemeckého vplyvu na krajiny strednej a východnej Európy;

Byrokratická náтура Európskej únie a celého integračného procesu, ktorá neberie do úvahy odlišnosti a špecifiká kandidátskych krajín;

Obavy z interného fungovania EÚ, ktorá dovtedy nikdy nemala snahu prijať tak veľké množstvo nových krajín a nemala byť na toto rozšírenie legislatívne ani administratívne pripravená;

Presadzovanie ekonomických modelov transformácie (šoková terapia), ktoré nie sú vo svojej podstate zlučiteľné so sociálnou politikou.¹⁰⁰

Samozrejme, jeden z najväčších argumentov spočíval v ohrození slovenských tradičných a kresťanských hodnôt. Ostatne, práve tento argument je často používaný aj v dnešnej dobe a ako uvádza štúdia GLOBSECu¹⁰¹ z roku 2020, až 50% obyvateľstva SR má aj v dnešnej dobe, 17 rokov po vstupe do EÚ, obavy z toho, že „západné spoločnosti a ich štýl života ohrozujú našu identitu a hodnoty.“¹⁰² Je nutné dodať, že v tomto prípade má zrejme mnoho respondentov na mysli predovšetkým Spojené štáty americké, avšak v celkovom ponímaní populácie sa pod *západnými spoločnosťami* myslí ako USA, tak aj krajiny EÚ, ktoré neboli súčasťou východného bloku počas studenej vojny.

⁹⁹ BOKŠA, Vladimír: *Vývoj slovenského stranického euroskepticizmu v programoch politických strán po súčasnosti*. 9. študentská vedecká konferencia, 2013, s.1

¹⁰⁰ MESEŽNIKOV, Grigorij: *Prezentácia vzťahu Európska únia — Slovensko hlavnými politickými aktérmi*. Medzinárodné otázky, 1999, s.19

¹⁰¹ *GLOBSEC Trends 2020*. Bratislava: GLOBSEC

¹⁰² *Globsec: Polovica Slovákov verí, že Západ ohrozuje ich hodnoty*. Denník N [cit. 10-07-2021]

9.4 Hlavné politické strany podľa prístupu k integrácii SR do EÚ

Napriek tomu, že na Slovensku bol prítomný všeobecný konsenzus o zapojení SR do prístupových procesov v Európskej únii, v druhej polovici 90-tych rokov minulého storočia boli na slovenskej politickej scéne prítomné rôzne prístupy politických strán k tejto problematike.

V tejto čast práce je nutné zadefinovať si pojmy *mäkký euroskepticizmus* a *tvrdý euroskepticizmus*. Tzv. tvrdý euroskepticizmus zdefinovali Taggart a Szczerbiak vo svojej publikácii *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States* (2002) ako výslovný odpor politických aktérov voči akejkoľvek forme európskej ekonomickej a politickej integrácie, voči prístupovému procesu či voči zotrvaníu v európskych štruktúrach.¹⁰³ Naproti tomu, tzv. mäkký euroskepticizmus je charakterizovaný absenciou odporu k celkovej myšlienke integrácie, pričom opozícia voči európskej integrácii sa u týchto aktérov prejavuje len v kvalifikovaných a ojedinelých prípadoch (napr. ohrozenie národnej suverenity či závažná zmena integračnej politiky).¹⁰⁴

Napriek tomuto tvrdeniu sa však v tomto období na politickej scéne neobjavila žiadna tzv. *single issue*¹⁰⁵ strana, ktorá by mala či už pozitívny alebo negatívny postoj a prístup k integračným procesom ako nosný či dokonca jediný bod svojho programu¹⁰⁶.

V priebehu prístupového procesu SR do EÚ sa nedá hovoriť o žiadnej relevantnej slovenskej politickej strane, ktorá by presadzovala politiku *tvrdého euroskepticizmu*.¹⁰⁷ Napriek tomu sa euroskeptické názory vo forme *mäkkého euroskepticizmu* vyskytovali v niekoľkých politických stranách. Podľa Leškovej (2006)¹⁰⁸ sa touto charakteristikou v danom období vyznačovali strany HZDS, SNS a KDH. Mesežnikov (1999)¹⁰⁹ naproti tomu argumentuje, že v HZDS môžeme pozorovať vnútrostranícke rozpoltenie v tejto problematike, a medzi

¹⁰³ TAGGART, Paul a SZCZERBIAK, Aleks: *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States*. Sussex: University of Sussex, 2002, 45 s. ISSN 1350-4649

¹⁰⁴ Euroskepticizmus. Euractiv Slovensko [cit. 03-05-2021]

¹⁰⁵ Termín *Single issue party* sa v politológii využíva na označenie strany, ktorá vzniká na základe jednej hlavnej témy, alebo sa ju snaží presadiť. Takéto strany sa oveľa častejšie vyskytujú v parlamentných systémoch založených na proporčnom zastúpení. Najrozšírenejšími agendami takýchto strán sú potraty, daňová politika, práva zvierat, životné prostredie či zbrojná politika.

¹⁰⁶ BOKŠA, Vladimír: *Vývoj slovenského straníckeho euroskepticizmu v programoch politických strán po súčasnosti*. 9. študentská vedecká konferencia, 2013, s.1

¹⁰⁷ tamtiež, str. 1

¹⁰⁸ LEŠKOVÁ, Eva: *Slovensko. Euroskepticizmus a země střední a východní Evropy*. Brno: Masarykova Univerzita, 2006, s. 35. ISBN 80-21040-16-5

¹⁰⁹ MESEŽNIKOV, Grigorij: *Prezentácia vztahu Európska únia — Slovensko hlavnými politickými aktérmi*. Medzinárodné otázky, 1999, s.19

euroskeptické strany zaraďuje aj ZRS. Vo výskume Havlíka a Kanioka (2006)¹¹⁰ sa môžeme stretnúť aj so zaradením Komunistickej strany Slovenska do tejto skupiny.

9.4.1 HZDS

Postoj HZDS k integrácii Slovenska do západných štruktúr často nebol v rámci strany homogénny a v o viacerých prípadoch kroky a činy strany nekorešpondovali s oficiálnym stanoviskom či s programovým vyhlásením vlády.

Vo svojom programe z januára 1995 zdôraznilo HZDS dôležitosť európskej integrácie pre SR a určilo jej úspešné prevedenie ako jeden z cieľov strany. Avšak, v realite bolo cieľom strany skôr hromadenie moci vo vnútropolitickom dianí a ak tento cieľ kolidoval s európskymi perspektívami Slovenska, domáce záujmy boli uprednostnené.¹¹¹

Keď už bolo v roku 1997 a 1998 jasné, že s prístupovým procesom SR nie je všetko v úplnom poriadku, HZDS sa snažilo prezentovať výsledky rokovaní buď ako úspechy, alebo v prípade, že to nešlo, ako neinformovanosť zo strany európskych zástupcov. Príkladom môže byť reakcia na vyjadrenie nemeckého kancelára Helmuta Kohla, ktorý tesne pred podaním prihlášky o vstup do EÚ Slovenskom prvýkrát verejne spochybnil integračné perspektívy krajiny. Poslanec za HZDS Dušan Slobodník na túto skutočnosť odvetil, že Kohl nie je a nemôže byť expertom na všetko a je buď neinformovaný, alebo jeho informácie pochádzajú z prostedia slovenskej opozície. Poslanec HZDS Ján Cuper podporil tento pohľad tvrdením, že Kohlovo vyjadrenie súvisí s návštevou šéfa KDĽ Jána Čarnogurského u poslancov CDU-CSU v Nemecku.¹¹²

Postoj HZDS, neskôr ĽS-HZDS¹¹³ po voľbách 1998 sa v teoretickej rovine príliš nezmenil. Strana si však uvedomila, že aby sa vyhla úplnej politickej izolácii, musí sa stať rešpektovanou aj v rámci európskeho priestoru. Bez takejto akceptácie by totiž koalíčný potenciál strany bol takmer nulový.¹¹⁴

¹¹⁰ HAVLÍK, Vlastimil a KANIOK, Petr (ed.): *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2006, 119 s., ISBN 80-210-4016-5.

¹¹¹ LEWIS, Paul a MANSFELDOVÁ, Zdenka: *The European Union and Party Politics in Central and Eastern Europe*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2006, s. 154. ISBN: 9780230596658

¹¹² MESEŽNIKOV, Grigorij: *Prezentácia vzťahu Európska únia — Slovensko hlavnými politickými aktérmi. Medzinárodné otázky*, Vol. 8, No. 1, Európska integrácia / European Integration, 1999, s. 23

¹¹³ Ľudová strana – Hnutie za demokratické Slovensko (zmena názvu v roku 2003)

¹¹⁴ LEWIS, Paul a MANSFELDOVÁ, Zdenka: *The European Union and Party Politics in Central and Eastern Europe*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2006, s. 156. ISBN: 9780230596658

Pri referende o vstupe do EÚ v roku 2003 Vladimír Mečiar ako predseda hnutia podporoval kladný výsledok a dokonca sa zúčastnil aj prechádzky historickým centrom Bratislavy s ostatnými predstaviteľmi parlamentných strán na podporu vstupu do únie.¹¹⁵

9.4.2 SNS

Vo volebnom programe Slovenskej národnej strany sa otázka integrácie do EÚ príliš neobjavuje a postoj SNS k tejto problematike je dosť vyhýbavý.¹¹⁶ Napriek tomu bol postoj SNS voči EÚ vo volebnom období 1994-1998 dosť ostrý. Predseda strany Ján Slota označil proces integrácie v období po Maastrichtskej zmluve za „zvrhlý“.¹¹⁷

Ďalším príkladom môže byť reakcia na návštevu komisára EÚ pre zahraničné vzťahy, Hansa van den Broeka, a na rokovania Asociačnej rady. SNS vtedy ostro vystúpila proti požiadavkám zo strany EÚ (zrušenie dovoznej prirážky, uvoľnenie cien energií a koniec prevádzky atómovej elektrárne Jaslovské Bohunice) a označila ich za nezlúčiteľné so štátnou suverenitou krajiny a ekonomicky poškodzujúce.¹¹⁸

Vo volebnom programe pre rok 1998 už je postoj strany pozmenený. Európska integrácia sa tu označuje už ako jeden z hlavných cieľov SR v najbližšom období, avšak program hovorí aj o nutnosti eliminovať všetky riziká, či už hodnotové alebo ekonomické, plynúce z rozdielnosti ekonomických reálií.¹¹⁹

Celkovo sa dá povedať, že euroskeptický postoj pokračoval aj neskôr, pri rozdelení strany¹²⁰. SNS však napriek tomu, aj keď s dávkou nevhôle, podporila vstup do EÚ aj pri referende v roku 2003.

9.4.3 KDH

Postoj KDH k európskej integrácii nebol vnútrostranícky celistvý. Už od začiatku existencie tohto hnutia zastávali jeho členovia postoj, že EÚ ako projekt a členstvo SR v ňom nemá

¹¹⁵ Rok 2003: Referendum o EÚ spojilo aj Mečiara s Kováčom, Fico politikárčil. sme.sk [cit. 04-05-2021]

¹¹⁶ KOPEČEK, Lubomír: Politické strany na Slovensku 1989 až 2006. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 221. ISBN 978-80-7325-113-0

¹¹⁷ tamtiež

¹¹⁸ MESEŽNIKOV, Grigorij: *Prezentácia vzťahu Európska únia — Slovensko hlavnými politickými aktérmi. Medzinárodné otázky*, Vol. 8, No. 1, Európska integrácia / European Integration, 1999, s. 23

¹¹⁹ KOPEČEK, Lubomír: Politické strany na Slovensku 1989 až 2006. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 221. ISBN 978-80-7325-113-0

¹²⁰ SNS sa po nezhodách medzi Jánom Slotom a Annou Malíkovou rozdelila na PSNS (Pravá slovenská národná strana) a zostávajúcu SNS

svoju alternatívu. Avšak, KDH akcentovalo prednostné dodržiavanie národných a štátnych záujmov.¹²¹

Bezalternatívnosť členstva v EÚ potvrdzuje aj výrok Jána Čarnogurského po neúspechu prístupového rokovania v roku 1997, že pre Slovensko by vypovedanie asociačnej zmluvy od EÚ bola pre SRE katastrofa.¹²²

Čo sa týka hodnotových otázok, KDH presadzovalo Deklaráciu SR ako člena EÚ o zvrchovanosti v kultúrno-etických otázkach.¹²³

V ekonomických otázkach zastávala strana postoj hlbkej integrácie do spoločného trhu. Podporovala aj prístupenie SR do menovej únie pod podmienkou, že bude krajine daná dostatočná časová rezerva na prípravu a rešpektované lokálne ekonomické špecifiká.¹²⁴

V období referenda v roku 2003 bola základnou agendou KDH v oblasti európskej integrácie snaha o zabezpečenie práva veta vo viacerých oblastiach zahraničnej politiky, bezpečnosti, morálky a etiky.¹²⁵ Aj v dôsledku týchto snáh sa KDH zaraďuje k zástancom mäkkého euroskepticizmu.

9.4.4 SDE

Strana SDE v zahranično-politickej problematike integrácie do západných štruktúr nemala úplne jednotný postoj, najmä čo sa týka NATO a EÚ. V otázke členstva v NATO sa v strane nachádzali dve krídla. Jedno z nich podporovalo členstvo, druhé malo s členstvom v NATO problém najmä po bombardovaní Juhoslávie. Naopak, pri otázke členstva v EÚ bolo SDE jasným zástancom integrácie tak ako aj jeho voliči. SDE však nemala ucelenú predstavu o priebehu či forme tejto integrácie¹²⁶.

Proeurópsky a pro-integračný postoj potvrdila SDE v apríli 1996, kedy EÚ kritizovala novelu trestného zákona. Predseda SDE Weiss odmietol tvrdenia, že by išlo o zasahovanie do

¹²¹ KOPEČEK, Lubomír: Politické strany na Slovensku 1989 až 2006. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 324. ISBN 978-80-7325-113-0

¹²² MESEŽNIKOV, Grigorij: *Prezentácia vzťahu Európska únia — Slovensko hlavnými politickými aktérmi. Medzinárodné otázky*, Vol. 8, No. 1, Európska integrácia / European Integration, 1999, s. 26

¹²³ BOKŠA, Vladimír: *Vývoj slovenského stranického euroskepticizmu v programoch politických strán po súčasnosti*. 9. študentská vedecká konferencia, 2013, s.2

¹²⁴ tamtiež

¹²⁵ MALOVÁ, Darina a LÁŠTIC, Erik a RYBÁŘ, Marek: *Slovensko ako nový členský štát Európskej únie: Výzva z periferie?* Bratislava, 2005, s. 104. ISBN 8089149057

¹²⁶ KOPEČEK, Lubomír: Politické strany na Slovensku 1989 až 2006. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 205. ISBN 978-80-7325-113-0

vnútorných záležitostí a vyhlásil, že jednoducho šlo o upozornenie jednej strany na tom, že druhá strana neplní dohody.¹²⁷

9.4.5 SDK

Pre SDK, ako najväčšiu stranu vládnej koalície vo volebnom období 1998-2002 sa v zahranično-politickej sfére stal eventuálny vstup do EÚ absolútnou prioritou.¹²⁸ Mikuláš Dzurinda ako premiér za túto stranu mal neľahkú úlohu naprávať pošramotené renomé SR v Európe, ktoré bolo dedičstvom vlády Vladimíra Mečiara.

9.4.6 SDKÚ

SDKÚ, do istej miery ideologický následník SDK, sa vo všeobecnosti považovalo za eurooptimistickú stranu. SDKÚ bolo ochotné podporiť aj návrh na ústavu pre Európsku úniu, za podmienky, že nebude obsahovať ustanovenia na harmonizáciu priamych daní.¹²⁹

V rámci SDKÚ bolo možné pozorovať aj istú flexibilitu postojov. Táto flexibilita sa prejavila napríklad pri postoji k otázke, či uprednostňovať slovenské, alebo európske záujmy. Postoj SDKÚ bol: „Sme strana vlastnecov, ale sme aj oddaní európskej myšlienke.“¹³⁰

9.4.7 KSS

V prípade KSS, ktorá sa v roku 2002 dostala do parlamentu, nie je veľa dokumentov o oficiálnom postoji strany k európskej integrácii. Pri postojoch strany došlo aj k popretiu oficiálnej politiky strany jej poslancami. KSS totiž v dokumentoch z roku 2000 aj 2002 oficiálne, aj keď dosť vágne, podporuje integračné snahy a tak isto ich podporila aj pred referendum v roku 2003. Napriek tomu tesne po referende poslanci za túto stranu hlasovali v parlamente proti prístupovej zmluve.¹³¹

¹²⁷ MESEŽNIKOV, Grigorij: *Prezentácia vzťahu Európska únia — Slovensko hlavnými politickými aktérmi. Medzinárodné otázky*, Vol. 8, No. 1, Európska integrácia / European Integration, 1999, s. 22

¹²⁸ KOPEČEK, Lubomír: *Politické strany na Slovensku 1989 až 2006*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 349. ISBN 978-80-7325-113-0

¹²⁹ MALOVÁ, Darina a LÁŠTIC, Erik a RYBÁŘ, Marek: *Slovensko ako nový členský štát Európskej únie: Výzva z periferie?* Bratislava, 2005, s. 107. ISBN 8089149057

¹³⁰ KOPEČEK, Lubomír: *Politické strany na Slovensku 1989 až 2006*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 395. ISBN 978-80-7325-113-0

¹³¹ MALOVÁ, Darina a LÁŠTIC, Erik a RYBÁŘ, Marek: *Slovensko ako nový členský štát Európskej únie: Výzva z periferie?* Bratislava, 2005, s. 105. ISBN 8089149057

9.4.8 ZRS

Združenie robotníkov Slovenska oficiálne nemalo problém s integráciou SR do EÚ v dlhodobom časovom horizonte. Vstup však bol podmienený referendum, ktorého výsledky by ZRS rešpektovalo. Pri kritike Mečiarovej vlády sa však u poslancov a členov ZRS dal vidieť negatívny postoj k integrácii a jej priebehu.¹³² V roku 1996 predseda strany J. Ľupták vyhlásil, že strana „nepodporuje vstup do európskych ani vojenských štruktúr.“¹³³ Ucelenejší pohľad na problematiku však v oficiálnej politike strany chýbal.

¹³² KOPEČEK, Lubomír: Politické strany na Slovensku 1989 až 2006. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 395. ISBN 978-80-7325-113-0

¹³³ MESEŽNIKOV, Grigorij: *Prezentácia vzťahu Európska únia — Slovensko hlavnými politickými aktérmi. Medzinárodné otázky*, Vol. 8, No. 1, Európska integrácia / European Integration, 1999, s. 19

10. Obsahová analýza vybraného obdobia - Denník SME

Autor si ako relevantné médium daného obdobia zvolil Denník SME, ktorý patril k najčítanejším denníkom tej doby. Navyše, tento denník nebol priamo viazaný na žiadnu politickú stranu. Poskytuje teda možnosť nahliadnúť do obdobia vstupu SR do EÚ a analyzovať, koľko dával tento denník v daných dňoch priestoru európskym témam a ako s nimi pracoval.

Obsahovou analýzou, ktorú autor bližšie vysvetlil v teoreticko-metodologickej časti, sme dostali výsledky, ktoré autor zapísal do tabuľky kvôli prehľadnosti.

Deň/Kategória	Počet nájdenných článkov	Celkové bodové skóre článkov	Bodové skóre článkov v pomere	Počet pozitívnych článkov + percentuálne vyjadrenie (kategória 1)	Počet negatívnych článkov + percentuálne vyjadrenie (kategória 3)
28.4.2004 streda	20	9,5	4,75/10	1 (5%)	2 (10%)
29.4.2004 štvrtok	15	8,5	5,66/10	4 (26,6%)	2 (13,3%)
30.4.2004 piatok	25	16	6,4/10	10 (40%)	3 (12%)
1.5.2004 sobota	18	11,5	6,38/10	7 (38,9%)	2 (11,1%)
2.5.2004 nedeľa	4	2	5/10	0 (0%)	0 (0%)
3.5.2004 pondelok	12	6,5	5,42/10	2 (16,67%)	1 (8,33%)
4.5.2004 utorok	10	5	5/10	0 (0%)	0 (0%)

Tabuľka: Výsledky obsahovej analýzy denníka SME (28.4.2004 - 4.5.2004)

Obsahovou analýzou denníka SME v dňoch 28.4.2004 až 4.5.2004 autor prišiel na viacero záverov:

1. Viac článkov s tematikou Európskej únie a Slovenského vstupu do nej bolo v skúmanom časovom období vydaných pred samotným dátumom vstupu (1.5.2004)
2. Okrem stredy 28.4.2004 nebol deň, kedy by analýzou bolo zistených viac článkov s negatívnou konotáciou než s pozitívnou
3. Najpozitívnejšie písal denník SME o EÚ a vstupe Slovenska do nej deň pred vstupom, t.j. 30.4.2004, a v samotný deň oficiálneho vstupu, t.j. 1.5.2004

Autor považuje za dôležité dodať, že nízky počet článkov o Európskej únii a prístupovom procese v nedeľu, 2.5.2004, nie je spôsobený nezáujmom periodika o danú tému, ale objektívnou skutočnosťou, že nedeľné vydanie malo menší rozsah.

Záver

To, čo robí prístupový proces Slovenskej republiky do EÚ hodným skúmania je fakt, že Slovensko ako jediná z krajín Vyšehradskej štvorky malo dostatočne veľké problémy s plnením politickej časti kodanských kritérií na to, aby to negatívne ovplyvnilo a zdržalo tento proces. Je preto dôležité analyzovať túto problematiku, jej súvislosti, a ako sa premietli do verejného diskurzu.

V prvej časti práce autor metódou historického výskumu s prvkami prípadovej štúdie zodpovedal prvú časť výskumnej otázky, ktorá sa zaoberá okolnosťami a priebehom prístupového procesu Slovenskej republiky do Európskej únie. Nevyhnutne sa musel v práci venovať vnútroštátnemu politickému kontextu, keďže ten bol hlavnou príčinou dočasného neúspechu prístupových rokovaní.

Ďalším cieľom tejto práce a druhou časťou výskumnej otázky bolo objasniť, ako na tento proces reagovala verejná debata. V práci autor analyzoval najmä prístup relevantných politických strán danej doby, pretože práve politické strany stelesňovali rôzne prúdy prítomné v slovenskej spoločnosti.

Napokon, obsahovou analýzou s použitím kvantitatívnej aj kvalitatívnej metódy autor zodpovedal aj podotázku verejného diskurzu. Podľa tohto výskumu bolo zistené, že pozitívne správy o EÚ a vstupe SR do EÚ v denníku SME ako relevantnom médiu tej doby prevyšujú

počet správ, ktoré majú negatívne konotácie. Autor takisto overil, že v skúmanom médiu sa počet správ s pozitívnou konotáciou v danom období zvýšil s blížiacim sa dátumom oficiálneho vstupu a po ňom sa znovu znížil.

Táto bakalárska práca sa zamerala na relatívne dobre opísanú problematiku, avšak z netradičného uhlu. Preto je vhodným doplnkom už existujúcej literatúry zaoberajúcej sa prístupovým procesom Slovenskej republiky do Európskej únie, či analýze diskurzu v tomto období.

Summary

The fact that Slovak Republic is the only country from the Visegrad Four group had serious enough problems with fulfilling the political part of Copenhagen criteria makes the accession process of this country a very interesting topic for research. Therefore, it is very important to analyse this topic, connected issues and how they influenced public discourse.

In the first part of the thesis, the author used the method of historical research and case study answered the first hypothesis that is concerned with the accession process of Slovakia to the European Union and its circumstances. In this thesis, the author had to consider domestic political situation as it was the main reason of temporary failure of accession talks.

Another goal of this thesis was to explain how the public discourse reacted to these events. Author analysed the approach of Slovak political parties in given period, as the parties embodied different approaches of Slovak society towards the topic.

In the last part of the thesis using content analysis and both the quantitative and qualitative approach, the author also answered the sub-hypothesis of the public discourse. According to this research the author found out that positive news about European Union and integration of Slovakia to it in Denník SME magazine outnumber news with negative connotations. The author also proved that with the date of official accession to EU, the number of positive pieces of news grew and after the date decreased again.

This bachelor thesis focused mainly on relatively well described topic, however, from a different, not very usual angle. This is the reason why this thesis is a useful addition to already existing literature concerning accession process of Slovakia to EU or the analysis of the discourse in this period.

Použitá literatúra

Sekundárna literatúra

HENDL, Jan: *Úvod do kvalitatívneho výskumu*. Praha: Karolinum, 1997, 243 s. ISBN 80-71845-49-3

ZOUNEK, Jiří a ŠIMÁNEŠ, Michal: *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství: Metody historického výskumu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6944-2

GAVORA, Peter: *Obsahová analýza v pedagogickom výskume: Pohľad na jej súčasné podoby*. Pedagogická orientace 25(3):345, s. 345-371. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2015. ISSN 1805-9511

MESEŽNIKOV, Grigorij ed. a DOSTÁL, Vít ed.: *Maximum možného?: 25 rokov samostatnej českej a slovenskej zahraničnej politiky, 25 let samostatné české a slovenské zahraniční politiky*. Brno: Masarykova Univerzita, 2017. ISBN 978-80-907076-0-3

DULEBA, Alexander a LUKÁČ, Pavol a WILACHOVSKÝ, Miroslav: *Zahraničná politika Slovenskej republiky. Východiská, stav a perspektívy*. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku – Friedrich Ebert Stiftung, 1998. 63 s. ISBN 80-967745-4-9

KOPEČEK, Lubomír a BELKO, Marián a HAVLÍK, Vlastimil a SEDLÁR, Jaromír.: *Od Mečiara k Dzuridovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desaťročí samostatnosti*. Brno: Masarykova Univerzita, 2003, 177 s. ISBN 80-210-3136-0

MATISOVÁ, Andrea: *Prístupový proces Slovenska do Európskej únie*. Medzinárodné Otázky, 11(2). Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2002.

FEATHERSTONE, Kevin: *Introduction*. In: FEATHERSTONE, K. a RADAELLI, C. M. (eds.): *The Politics of Europeanization*. Oxford University Press, New York 2003. ISBN 9780199252091

RADAELLI, Claudio M.: *Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change*. European Integration online Papers (EIoP), Vol. 4, No. 8, July 17, 2000. 28 s.

BELKO, Marián a HAVLÍK, Vlastimil a SEDLÁR, Jaromír a KOPEČEK, Lubomír (ed.): *Od Mečiara k Dzuridovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desaťročí samostatnosti*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2003. ISBN 80-210-3136-0

HAUGHTON, Tim: *Vladimír Mečiar and his Role in the 1994-1998 Slovak Coalition Government*. Europe-Asia Studies, 54:8, 1319-1338. ISSN 1465-3427

BÚTORA, Martin a HUNČÍK, Péter (ed.): *Slovensko 1995: Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Nadácia Sándora Máraiho, 1996. ISBN 80-85509-41-7

GALANDA, Milan a HRABKO, Juraj: *Poslanecký mandát na Slovensku*. Bratislava: Inštitút Pre Verejné Otázky, 1998, 54 s. ISBN 80-96773-99-2

STENA, Ján: *Parlamentné voľby 1998 v SR - uskutočnená výzva*. Sociológia - Slovak Sociological Review 1:31-50.

PRIDHAM, Geoffrey: *The European Union's Democratic Conditionality and Domestic Politics in Slovakia: The Mečiar and Dzurinda Governments Compared*. Europe-Asia Studies, Vol. 54, No. 2 (Mar., 2002)

PITROVÁ, Markéta a FIALA, Petr: *Evropská Unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018. ISBN 978-80-7325-450-6

BACHE, Ian a GEORGE, Stephen: *Politics in the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2006. ISBN 978-0198781899

HILLION, Christophe: *The Copenhagen Criteria and Their Progeny. EU enlargement*. Oxford: Hart Publishing, 2004, 22 s.

LOMBARDINI, Veronika a KUDERJAVÝ, Ján a KURUCZ, Milan: *Cesta Slovenska do Európskej únie*. Medzinárodné otázky, Vol. 8, No. 1, Európska integrácia/ European Integration, 1999.

SAWICKI, Andrzej: *Kampaň pred referendumom o vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie*. Politické vedy 4:65-84

BOKŠA, Vladimír: *Vývoj slovenského stranického euroskepticizmu v programoch politických strán po súčasnosť*. 9. študentská vedecká konferencia, 2013.

MESEŽNIKOV, Grigorij: *Prezentácia vzťahu Európska únia — Slovensko hlavnými politickými aktérmi*. Medzinárodné otázky, 1999.

TAGGART, Paul a SZCZERBIAK, Aleks: *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States*. Sussex: University of Sussex, 2002. ISSN 1350-4649

LEŠKOVÁ, Eva: *Slovensko. Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Brno: Masarykova Univerzita, 2006. ISBN 80-21040-16-5

HAVLÍK, Vlastimil a KANIOK, Petr (ed.): *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2006, 119 s., ISBN 80-210-4016-5.

LEWIS, Paul a MANSFELDOVÁ, Zdenka: *The European Union and Party Politics in Central and Eastern Europe*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2006, s. 154. ISBN: 9780230596658

KOPEČEK, Lubomír: *Politické strany na Slovensku 1989 až 2006*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 221. ISBN 978-80-7325-113-0

MALOVÁ, Darina a LÁŠTIC, Erik a RYBÁŘ, Marek: *Slovensko ako nový členský štát Európskej únie: Výzva z periferie?* Bratislava, 2005, s. 104. ISBN 8089149057

Noviny:

Noc dlhých nožov po slovensky. Ked' Fico ako jediný bránil demokraciu. aktuality.sk [cit. 28-04-2021]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/560997/noc-dlhych-nozov-po-slovensky-ked-fico-ako-jediny-branil-demokraciu/>

Slovensko vstupom do Únie zavrášilo svoj návrat do Európy, tvrdí Figel. sme.sk [cit. 04-05-2021]. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/22117021/figel-unia-integracia-slovensko-europa-zmeny.html>

Je po voľbách, zvyknite si! František Mikloško: "Precedens jedného absolútneho primitivizmu". Sme.sk [cit. 25-04-2021]. Dostupné z: <https://www.sme.sk/c/2134211/je-po-voľbach-zvyknite-si-frantisek-miklosko-precedens-jedneho-absolutneho-primitivizmu.html>

Podľa Madeleine Albrightovej je na mape Európy diera, ktorá sa nazýva Slovensko. Sme.sk [cit. 24-03-2021]. Dostupné z: <https://www.sme.sk/c/2142758/podla-madeleine-albrightovej-je-na-mape-euro-py-diera-ktora-sa-nazyva-slovensko.html>

Zmarené referendum. hnonline.sk [cit. 28-03-2021]. Dostupné z: <https://slovensko.hnonline.sk/152034-zmarene-referendum>

Vymyslel si pečiatky a zmaril referendum – Krajčiči sa po zrušení amnestií môže chystať pred súd. Denník N [cit. 28-03-2021]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/783003/vymyslel-si-razitka-a-zmaril-referendum-krajci-sa-po-zruseni-amnestii-moze-chystat-pred-sud/>

Bývalí prezidenti. Zuzana Čaputová – prezidentka Slovenskej republiky. Oficiálna stránka [cit. 29-04-2021]. Dostupné z: <https://www.prezident.sk/michal-kovac/>

Kompletné výsledky volieb: Parlamentné voľby 1998. sme.sk [cit. 29-04-2021]. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/660379/kompletne-vysledky-volieb-parlamentne-voľby-1998.html>

Parlamentné voľby 1998 na Slovensku. Výsledky volieb [cit. 30-04-2021]. Dostupné z: <https://www.vysledkyvolieb.sk/parlamentne-voľby/1998/vysledky>

Madrid European Council 15 and 16 December 1995 Presidency Conclusions. Európsky parlament [cit. 02-05-2021]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/summits/mad1_en.htm

Slovenská cesta do únie: od Mečiara po vstup. sme.sk [cit. 03-05-2021]. Dostupné z: <https://www.sme.sk/c/1479333/slovenska-cesta-do-unie-od-meciara-po-vstup.html>

Slovensko a Európska únia. Euractiv [cit. 06-05-2021]. Dostupné z: <https://euractiv.sk/section/slovenske-predsednictvo/linksdossier/slovensko-a-euro-pska-unia/>

Udalosť po udalosti, ako Slovensko vstupovalo do EÚ. teraz.sk [cit. 02-05-2021]. Dostupné z: <https://www.teraz.sk/import/chronologia-pristup-proces-slovensko-eu/48622-clanok.html>

SAWICKI, Andrzej: *Kampaň pred referendum o vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie*. Politické vedy 4:65-84. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=45045>

Účasť oprávnených občanov v referende (relatívne údaje). Štatistický úrad SR. [cit. 02-05-2021]. Dostupné z: https://volby.statistics.sk/ref/ref2003/webdata/sk/graf/graf1_re.htm

Globsec: Polovica Slovákov verí, že Západ ohrozuje ich hodnoty. Denník N [cit. 10-07-2021]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/minuta/2034650/>

Amsterdamská zmluva. Európsky parlament [cit. 04-05-2021]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/sk/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-amsterdam>

GLOBSEC Trends 2020. Bratislava: GLOBSEC [cit. 05-05-2021]. Dostupné z: <https://www.globsec.org/publications/globsec-trends-2020/>

Euroskepticizmus. Euractiv Slovensko [cit. 03-05-2021]. Dostupné z: <https://www.europskaunia.sk/euroskepticizmus>

Rok 2003: Referendum o EÚ spojilo aj Mečiara s Kováčom, Fico politikárčil. sme.sk [cit. 04-05-2021]. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/20719148/rok-2003-referendum-o-eu-spojilo-aj-meciara-s-kovacom-fico-politikarcil.html>

Zoznam odkazov na články skúmané v obsahovej analýze

Články z 28.4.2004

<https://www.sme.sk/c/1477522/ek-prijala-predbezny-navrh-rozpoctu-unie-na-rok-2005.html>

<https://www.sme.sk/c/1477399/europska-komisia-predlozila-prvy-navrh-buducorocneho-rozpoctu-unie.html>

<https://www.sme.sk/c/1477226/figel-sa-rozlucil-so-svojimi-kolegami-v-rade-europy.html>

<https://www.sme.sk/c/1477265/na-oslavy-vstupu-do-eu-politicku-reprezentaci-u-nepozvali.html>

<https://www.sme.sk/c/1477261/europske-obavy-pretrvaju-aj-po-rozsireni.html>

<https://www.sme.sk/c/1477134/krajiny-v4-si-budu-v-eu-pomahat-v-oblasti-legislativy-i-kriminality.html>

<https://www.sme.sk/c/1477132/vlada-vstup-slovenska-do-eu-je-historickou-udalostou-a-novou-prilezitostou.html>

<https://www.sme.sk/c/1477129/rakusko-pripravuje-podujatia-na-hraniciach-so-svojimi-susedmi-novymi-clenmi-eu.html>

<https://www.sme.sk/c/1477168/sukromni-lekari-sa-pripravuju-na-pacientov-z-eu.html>

<https://www.sme.sk/c/1477072/eu-musi-po-1-maji-rychlo-vypracovat-globalnu-strategiu-boja-proti-terorizmu.html>

<https://www.sme.sk/c/1477064/vyhlasenie-vlady-sr-k-vstupu-slovenska-do-europskej-unie.html>

<https://www.sme.sk/c/1477139/sr-otvori-pracovny-trh-vsetkym-obcanom-eu.html>

<https://www.sme.sk/c/1477052/slovensko-po-vstupe-do-unie-nebude-podla-premiera-korigovat-svoje-reformy.html>

<https://www.sme.sk/c/1477020/vstup-do-unie-je-vyzvou-a-moralnym-zavazkom.html>

<https://www.sme.sk/c/1476890/vlajku-europskej-unie-po-boku-slovenskej-vyvesia-v-piatok-pred-mzv-sr.html>

<https://www.sme.sk/c/1476883/vstup-do-eu-si-vyziada-reorganizaci-u-colnej-spravy-aj-zmeny-colnych-sadzieb.html>

<https://www.sme.sk/c/1476785/oslavy-vstupu-do-eu-sa-zacnu-v-piatok-napoludnie.html>

<https://www.sme.sk/c/1476269/kampan-k-eurovolbam-je-v-nedohladne.html>

<https://www.sme.sk/c/1476576/eurootazky-a-trn-v-zadku-eu.html>

<https://www.sme.sk/c/1476285/svetova-banka-vstup-do-unie-nie-je-vseliak.html>

Články z 29.4.2004

<https://www.sme.sk/c/1478925/rada-europy-vita-historicke-rozsirenje-eu.html>

<https://www.sme.sk/c/1478862/eu-oslavi-rozsirenje-aj-televiznym-koncertom-pre-miliony-divakov.html>

<https://www.sme.sk/c/1478928/vsetko-o-europskej-unii.html>

<https://www.sme.sk/c/1478800/so-vstupom-sr-do-eu-suhlasi-takmer-78-percent-populacie.html>

<https://www.sme.sk/c/1478803/mv-obciana-by-mali-do-eu-cestovat-v-prvych-mesiacoch-po-vstupe-aj-s-pasom.html>

<https://www.sme.sk/c/1478782/vstup-sr-do-europskej-unie.html>

<https://www.sme.sk/c/1478662/rozsirenje-eu-znamenava-nove-prilezitosti.html>

<https://www.sme.sk/c/1478524/sr-bude-v-eu-zdielat-cast-svojej-zvrchovanosti-nejstrati-vsak-narodnu-identitu.html>

<https://www.sme.sk/c/1478429/ficoslovensko-vstupuje-do-eu-ako-najhorsie-pripravena-a-najchudobnejsia-krajina.html>

<https://www.sme.sk/c/1478402/slovensko-bude-mat-od-soboty-plne-prava-clena-eu.html>

<https://www.sme.sk/c/1478336/wiersma-slovaci-maju-1-maja-dovod-na-oslavy.html>

<https://www.sme.sk/c/1477960/nas-pracovny-trh-otvorime-vsetkym-obcanom-unie.html>

<https://www.sme.sk/c/1479177/na-urade-vlady-sa-zacali-oficialne-oslavy-vstupu-slovenska.html>

<https://www.sme.sk/c/1478582/dzurinda-vstup-do-eu-je-uspechom-nielen-politikov.html>

<https://www.sme.sk/c/1477845/unia-sa-boji-ze-po-rozsireni-bude-antisemitskejsia.html>

Články z 30.4.2004

<https://www.sme.sk/c/1479798/vsetci-dobri-europania.html>

<https://www.sme.sk/c/1480679/zaciatok-oslav-rozsirenia-eu-v-bruseli-sa-prilis-nevydaril.html>

<https://www.sme.sk/c/1480676/prodi-rozsirenje-eu-je-vrcholne-dielo-politiky-unie.html>

<https://www.sme.sk/c/1480485/hrusovsky-vstup-sr-do-eu-nemozeme-porovnavat-s-novembrom-1989.html>

<https://www.sme.sk/c/1480467/premier-raffarin-privital-10-novych-clenov-v-europskej-unii.html>

<https://www.sme.sk/c/1480405/ds-vstup-sr-do-eu-bude-mat-pozitivny-vplyv-na-rozvoj-krajiny.html>

<https://www.sme.sk/c/1480076/hrusovsky-sr-bude-v-eu-potrebovat-sebavedomie-a-odvahu.html>

<https://www.sme.sk/c/1480114/vyhlasenie-k-vstupu-do-europskej-unie.html>

<https://www.sme.sk/c/1479970/der-standard-rozsirenje-eu-je-pekne-zdanie-neprinesie-vsak-ziadne-ulahcenie.html>

<https://www.sme.sk/c/1479959/rop-dvere-do-eu-musia-zostat-otvorene.html>

<https://www.sme.sk/c/1479870/pred-prezidentskym-palacom-vztycili-vlajku-eu.html>

<https://www.sme.sk/c/1479760/spidla-o-cestech-sr-do-eu-mam-radost-nemuselo-sa-to-stat.html>

<https://www.sme.sk/c/1479333/slovenska-cesta-do-unie-od-meciara-po-vstup.html>

<https://www.sme.sk/c/1479354/unia-vam-dava-sancu-dostat-sa-z-periferie.html>

<https://www.sme.sk/c/1479472/slovensko-vstupuje-do-europy-aj-s-haluskami-vinom-a-spevom.html>

<https://www.sme.sk/c/1479449/vstupujeme-do-unie-menia-sa-niektore-predpisy.html>

<https://www.sme.sk/c/1479463/k-blyskaniu-nad-tatrami-pribudne-oda-na-radost.html>

<https://www.sme.sk/c/1479329/nove-krajiny-ludia-si-beru-do-unie-minulost.html>

<https://www.sme.sk/c/1479482/europske-cla-zdrazia-bicykle-na-slovensku.html>

<https://www.sme.sk/c/1479353/dave-nezaraba-vela-ale-osemkrat-viac-ako-slovak.html>

<https://www.sme.sk/c/1479731/chirac-este-vcera-bojoval-za-rozsirenje.html>

<https://www.sme.sk/c/1479342/po-piatej-vlne-rozsirovania-bude-mat-europska-unia-rekordnych-dvadsatpat-clenskych-statov.html>

<https://www.sme.sk/c/1479315/co-sa-pre-nas-od-zajtra-zmeni.html>

<https://www.sme.sk/c/1479462/vlastna-hviezdicka-nebude.html>

<https://www.sme.sk/c/1479316/madarsky-a-slovensky-tokaj-vstupia-do-unie-zjednotene.html>

Články z 1.5.2004

<https://www.sme.sk/c/1481351/slovaci-dnes-oslavovali-vstup-krajiny-do-eu.html>

<https://www.sme.sk/c/1481318/dzurinda-vstup-do-eu-je-nadejou-prilezitostou-a-vyzvou.html>

<https://www.sme.sk/c/1481312/slovensko-obohati-europu-a-europa-posilni-slovensko.html>

<https://www.sme.sk/c/1481315/prejav-pri-prilezitosti-vstupu-sr-do-eu.html>

<https://www.sme.sk/c/1481138/svetovi-politici-vitaju-rozsirenje-unie.html>

<https://www.sme.sk/c/1481090/dzurinda-v-eu-ma-kazda-krajina-niest-zodpovednost-za-buducnost-europy.html>

<https://www.sme.sk/c/1481073/odborari-povazuju-vstup-slovenska-do-eu-za-naplnenie-svojich-ambicii.html>

<https://www.sme.sk/c/1481028/dzurinda-travil-prve-minuty-clenstva-v-eu-na-bicykli.html>

<https://www.sme.sk/c/1480913/vstup-do-eu-oslavili-euroskeptici-s-heslami-ako-s-eu-na-vecne-casy-a-nikdy-inak.html>

<https://www.sme.sk/c/1480862/experti-varuju-pred-chaosom-v-rozsirenej-eu.html>

<https://www.sme.sk/c/1480849/vacsina-dennikov-rozsirenje-eu-chvali.html>
<https://www.sme.sk/c/1480782/rozsirena-europska-unia-dnes-v-noci-oslavovala.html>
<https://www.sme.sk/c/1480773/slovensko-je-clenom-rozsirenej-europskej-unie.html>
<https://www.sme.sk/c/1481227/v-bratislave-sa-dnes-uskutocnilo-slavnostne-zasadnutie.html>
<https://www.sme.sk/c/1481290/za-zaciatok-novej-ery-v-historii-kontinentu-oznacili.html>
<https://www.sme.sk/c/1481120/jozef-sevc-vstupu-do-europskej-unie-vyjadri-la-komunisticka.html>
<https://www.sme.sk/c/1481268/rozsirenje-europskej-unie-oslavili-slovaci-madari.html>
<https://www.sme.sk/c/1481737/velvyslanci-jednotlivych-clenskych-kraj-in-europskej.html>

Články z 2.5.2004

<https://www.sme.sk/c/1481779/rozsirenje-eu-party-sa-skoncila-cakaju-vyzvy.html>
<https://www.sme.sk/c/1481809/slovensko-je-definitivne-v-europskej-unii.html>
<https://www.sme.sk/c/1481850/desat-novych-kraj-in-europskej-unie-pozdravil-aj-papez.html>
<https://www.sme.sk/c/1481651/1-maj.html>

Články z 3.5.2004

<https://www.sme.sk/c/1483549/bush-privital-rozsirenje-eu.html>
<https://www.sme.sk/c/1483283/verheugen-vstup-do-eu-neznamena-stratu-narodnej-zvrchovanosti.html>
<https://www.sme.sk/c/1483213/podobne-velka-expanzia-eu-ako-sa-odohrala-cez-vikend-sa-uz-nikdy-nezopakuje.html>
<https://www.sme.sk/c/1483005/v-strasburgu-slavnostne-privitaju-novych-poslancov-ep.html>
<https://www.sme.sk/c/1482630/europska-tlac-komentuje-rozsirenje-eu.html>
<https://www.sme.sk/c/1482053/hainburg-sa-nas-uz-neboji.html>
<https://www.sme.sk/c/1482437/hlasne-nie-a-pravo-veta.html>
<https://www.sme.sk/c/1483037/po-vstupe-do-europskej-unie-sa-na-slovensku-zvysuje.html>
<https://www.sme.sk/c/1482190/ako-vstup-do-unie-oslavili-nasi-susedia.html>
<https://www.sme.sk/c/1482185/rozsirenje-eu-oslavy-ako-na-novy-rok.html>
<https://www.sme.sk/c/1482051/europa-sa-uz-nedeli-na-vychod-a-zapad.html>
<https://www.sme.sk/c/1483903/slovenska-zastava-zaviala-aj-pred-europskym-parlamentom.html>

Články z 4.5.2004

<https://www.sme.sk/c/1484892/plany-eu-uchovavat-udaje-o-komunikaciach-narazaju-na-odpor-firiem.html>

<https://www.sme.sk/c/1484211/novi-clenovia-smeruju-k-prijatiu-spolocnej-meny-euro.html>

<https://www.sme.sk/c/1484067/siestim-novym-clenom-eu-hrozi-napomenutie-za-privysoke-deficity.html>

<https://www.sme.sk/c/1483994/kde-je-stred-novej-eu-na-autobusovej-zastavke-alebo-v-poraste-borovic.html>

<https://www.sme.sk/c/1483811/times-brusel-ma-dalsie-ambiciozne-integracne-plany.html>

<https://www.sme.sk/c/1484225/pri-cestach-do-krajin-eu-policia-odporuca-cestovat-s-platnym-pasom.html>

<https://www.sme.sk/c/1483509/slovensko-bude-pre-cudzincov-drahsie.html>

<https://www.sme.sk/c/1483691/oslavy-rozsirenia-unie-sa-presunuli-do-strasburgu.html>

<https://www.sme.sk/c/1483710/osud-ludskych-prav-v-rozsirenej-eu.html>

<https://www.sme.sk/c/1483350/najrozsirejsi-materinsky-jazyk-v-unii-je-nemcina.html>